

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta

Problematika odcházení zletilých z náhradní výchovné
péče

Bc. Zdeňka Vološínová

Katedra: Pedagogika

Vedoucí práce: PhDr. Jarmila Mojžíšová PhD.

Studijní program: Pg - Vv

Rok: 2014

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a použila jen prameny uvedené v seznamu.

Souhlasím, aby práce byla uložena na Univerzitě Karlově v Praze v knihovně Pedagogické fakulty a zpřístupněna ke studijním účelům.

V Praze dne

Podpis

Poděkování

Ráda bych vyjádřila svoje poděkování vedoucí práce PhDr. Jarmile Mojžíšové PhD., která mi poskytla prostor k realizaci diplomové práce na dané téma a při sestavování koncepce mne obohatila o cenné rady a konstruktivní připomínky. Moje poděkování patří také Mgr. Haně Ludvíkové, díky které jsem se dostala k práci s mladými lidmi z dětského domova a mohla jsem tak prostřednictvím společného projektu využít a rozšířit své dosavadní znalosti a dovednosti z pozice studentky sociální pedagogiky.

Podpis

Téma Diplomové Práce: Problematika odcházení zletilých z náhradní výchovné péče.

Autor: Bc. Zdeňka Vološínová

Katedra: Pedagogiky

Vedoucí práce: PhDr. Jarmila Mojžíšová PhD.

Klíčová slova: dětský domov, socializace, hodnotová orientace, komunikace, osvěta

Anotace

Diplomová práce pojednává o odchodu zletilých z náhradní výchovné péče. Popisuje charakter ústavní péče v České republice. Zaměřuje se na formy odborné pomoci mladým lidem, kteří se připravují na odchod z dětského domova a vstup do samostatného života.

Cílem diplomové práce je představit a popsat projekt, který se zaměřuje na práci s mladými lidmi z dětských domovů, kteří se připravují na odchod z tohoto zařízení. Snahou projektu je usnadnit mladým lidem a zaměstnancům dětských domovů vzájemnou komunikaci ve vztahu k tématu odcházení. Diplomová práce mapuje prostředí, ve kterém se mladí lidé nacházejí a skrze výstupy projektu se snaží reagovat na specifickou situaci, která nastává při ukončení ústavní péče.

Title: Issue connected with people of legal age leaving surrogate care.

Author: Bc. Zdeňka Vološínová

Department: Pedagogy

Supervisor: PhDr. Jarmila Mojžíšová PhD.

Key words: children's home, socialization, value orientation, communication, edification

Annotation

This thesis deals with the phenomena of the departure of the young people from the surrogate care when they become of age. It describes the character of the institutional care in the Czech Republic. The thesis is focused on the form of professional help to the young people, who are about to leave their children's home and thus entering an adult life.

The main goal of the thesis is to present and describe a project, that project aims to work with the young people in the children's home, who are preparing to leave this facility. The aim of the project is to facilitate specific communication between the young people and the staff of the children's home to talk to each other about the topic of leaving. This thesis maps out the environment in which this young people live and though the outputs of the project is trying to respond to the specific situation that occurs at the end of the institutional care.

Obsah

Úvod.....	5
I TEORETICKÁ ČÁST	7
1 Systém péče o ohrožené děti v ČR	7
1. 1 Legislativní zakotvení ústavní péče.....	9
1. 1. 1 Ústavní a ochranná výchova.....	11
1. 1. 2 Legislativa ovlivňující mladé lidi opouštějící zařízení ústavní péče.....	11
1. 1. 3 Sociální kurátor	12
1. 1. 4 Reforma ochrany práv dětí	14
1. 2 Zařízení ústavní péče.....	16
1. 2. 1 Diagnostický ústav	17
1. 2. 2 Dětský domov.....	17
1. 2. 3 Dětský domov se školou.....	18
1. 2. 4 Výchovný ústav	18
1. 3 Vzdělání a jeho socioekonomické aspekty.....	19
2 Příprava adolescentů na odchod z dětského domova	20
2. 1 Charakteristika adolescentů v dětských domovech.....	20
2. 1. 1 Vztahová síť a možnosti pozitivního ovlivňování adolescentů žijících v dětských domovech	23
Mentor	23
Poradce	25
Hostitelská péče.....	25
Internet	26
2. 2 Specifika vstupu mladých lidí do samostatného života.....	27
2. 2. 1 Startovací podmínky mladých lidí při vstupu do samostatného života	29
2. 2. 2 Příprava na vstup do samostatného života.....	30
2. 2. 3 Rizika spojená s odchodem z dětského domova	33
2. 2. 4 Kam odcházejí mladí lidé po opuštění dětského domova?.....	36
Dům na půl cesty.....	37
Startovací byty.....	38
Kolej nebo studentský dům	38
Azylový dům	38
3 Příklady dobré praxe	39
3. 1 Vteřina poté	39
3. 2 Letní dům.....	40

3. 3	Rozlet.....	41
II	PRAKTICKÁ ČÁST.....	42
4	Projekt Vodchod.....	43
4. 1	Důvody vzniku brožury	44
4. 1. 1	Brožura pro klienty dětských domovů a pro pracovníky těchto zařízení	45
4. 1. 2	Finální podoba brožury.....	46
4. 1. 3	Faktory realizace projektu	48
4. 1. 5	Supervize	50
4. 2	Výjezd za mladými lidmi do dětského domova	50
4. 3	Diskuze se studenty na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.....	52
4. 3. 1	Rozšiřování povědomí o projektu mezi dětskými domovy a širší veřejností	56
5	„Tahák“ na cestu z dětského domova	58
	Závěr.....	64
	Literatura	66
	Seznam tabulek.....	70
	Seznam obrázků	70
	Seznam zkratk	71
	Přílohy	72
	Příloha č. 1: Myšlenkové mapy	72
	Myšlenková mapa č. 1: Dětský domov	73
	Myšlenková mapa č. 2: Projekt <i>Vodchod</i>	74
	Příloha č. 2: Výstupy projektu <i>Vodchod</i>	75
	Příloha č. 3: Fotografická dokumentace	77
	a. Workshop s dětmi z dětského domova v Žatci.....	77
	b. Diskuze na Pedagogické fakultě UK.....	77
	c. Zážitekový víkend pro asistenty Out of home.....	78
	d. Víkendový pobyt v DD Žichovec a Kašperské hory.....	79

Úvod

Ústavní a náhradní rodinná péče jsou jedny ze způsobů sociálně-právní ochrany dětí, jež jsou vykonávány na základě nemožnosti, neschopnosti nebo nezájmu rodiny dítěti poskytnout vhodné podmínky ke zdravému vývoji a životu. Zda dítě nebo mladistvý (do 18 let věku) bude umístěn do ústavní nebo náhradní rodinné péče závisí na rozhodnutí soudu, který posuzuje individuální situaci každého jednotlivce a možnosti, které se v daný moment naskýtají. Ve výsledku by měla být dítěti a mladistvému zajištěna lepší výchova než v rodině původní, kde výchova selhala z nejrůznějších důvodů a není jiné východisko, než dítěti zajistit náhradní „rodinné“ prostředí na dobu nezbytně nutnou.

Dětský domov je jedna z variant, kam jsou umísťovány ty děti, které nemohou vyrůstat ve své biologické rodině a nejsou jiné možnosti náhradní výchovy, kam by dítě mohlo být umístěno. Tato forma ústavní výchovy bohužel nikdy nemůže nahradit rodinu, měla by se však tomuto modelu co nejvíce přiblížit. Děti a mladé lidi tak co nejlépe připravit na moment, kdy budou stát s kufrem na prahu domova a budou vstupovat do nového života. Odchod z dětského domova je tak po vstupu do něj významným mezníkem v životě mladistvých, který přináší mnoho změn do jejich života. Je to téma, které je důležité ve společnosti otevírat, diskutovat nad ním a činit takové kroky, které odchod z dětského domova pro mladé lidi co nejvíce usnadní. Výchova dětí a mladistvých v dětských domovech je výchovou nových generací, které se po odchodu začleňují do běžného života většinové populace. Kvalita této výchovy se odráží v tom, jak jsou tito jedinci schopni uchopit samostatný život mimo dětský domov a zda jsou schopni v pro ně novém prostředí uspět.

Diplomová práce otevírá problematiku odcházení mladých lidí z dětských domovů a snaží se toto téma postihnout z více úhlů pohledu. Primární podíl na politice dětských domovů má stát, který utváří zákony a skrze ministerstva a další úřady je spravuje. Velký a významný podíl zastává neziskový sektor, který dotváří systém pomoci a práce s mladými lidmi z dětských domovů.

Důležitou a neopomenutelnou funkci zastávají zaměstnanci dětských domovů, kteří spoluutváří sociální klima uvnitř školní instituce, kterou dětský domov je.

Mladiství v ústavních zařízeních se nacházejí v takové situaci, která vyžaduje odbornou a kvalifikovanou práci těch lidí a vytvoření takového zázemí, které pomáhá rozvíjet tyto jedince a kvalitně je připravovat na vstup do samostatného života. Proto je důležité přinášet toto téma i mezi veřejnou populaci, která se spolupodílí na sociálním směřování společnosti.

Cílem diplomové práce je popis přípravy a realizace projektu, který se prostřednictvím specifických aktivit snaží podněcovat myšlení mladých lidí v dětských domovech a utvářet příznivé prostředí pro komunikaci nad tématem odcházení.

Projekt nazvaný *Vodchod* se snaží přispět ke zkvalitňování přípravy mladistvých na odchod z ústavního zařízení po dovršení jejich osmnáctých narozenin nebo po ukončení jejich vzdělávání (do 26 let). Cílem projektu je otevřít toto naléhavé téma mezi danými jedinci navzájem, zároveň také ve spolupráci se zaměstnanci dětských domovů.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 Systém péče o ohrožené děti v ČR

Na začátku bychom měli objasnit, co znamená, když se mluví o ohrožených dětech. Podle definice, kterou používá Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV, © 2008), jsou těmito dětmi ty, jejichž potřeby nejsou naplňovány v dostatečné míře. Přičemž tato míra je posuzována individuálně a v souladu se základními principy Úmluvy o právech dítěte.¹

Ochrana ohrožených dětí je primárně zaručena státem, který tuto svoji činnost vymezuje prostřednictvím národních či mezinárodních dokumentů. Stát ochranu těchto dětí zajišťuje na úrovni místní, regionální a celostátní v podobě činností státní správy a samosprávy.

O kompetence v problematice péče o ohrožené děti se v České republice dělí několik rezortů, mezi něž patří v první řadě Ministerstvo práce a sociálních věcí (dále jen MPSV), Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT) a Ministerstva zdravotnictví (dále jen MZ), vnitra a spravedlnosti (Tab. 1). Rozdělení kompetencí mezi jednotlivé rezorty podněcuje roztržitost systému a znemožňuje vytváření ucelených koncepcí a strategií, proto se setkáváme s různými návrhy na vznik samostatné instituce, která by komplexně zaštiťovala ochranu dětí. Vznik samostatné instituce je spatřován v návrzích na vytvoření nezávislého nadrezortního orgánu, vytvoření nového ministerstva nebo převedením celé agendy pod jeden rezort. V současné době jsou tyto ideje vnímány jako sekundární cíl v rámci transformace systému, ve kterém se nyní na prvním místě nachází zájem o zkvalitnění mezirezortní spolupráce, otevření dialogu a vidině konsenzuálního myšlení (Sborník příspěvků, 2008, s. 3 - 4).

¹ Úmluva o právech dítěte definuje právní základy pro dětská práva a je nadřazena zákonodárství země, která ji ratifikovala. Byla přijata Valným shromážděním OSN v roce 1989. Česká a slovenská federativní republika ji ratifikovala v roce 1991 a následně byla znovu ratifikována v roce 1993 při vzniku České republiky.

1. Tabulka: Rozdělení vybraných činností ochrany dětí mezi rezorty jednotlivých ministerstev.

Ministerstvo:	Činnost:
práce a sociálních věcí	sociálně-právní ochrana dětí (právní, metodická, koncepční, kontrolní...); práce OSPOD; koordinace NRP
školsví, mládeže a tělovýchovy	agenda zařízení ústavní výchovy; tvorba metodických materiálů; prevence SVP; proškolení pracovníků OSPOD; <i>příprava dětí na vstup do života z ústavních zařízení</i>
zdravotnictví	zdravotní péče (služby); prevence násilí na dětech, užívání návykových látek, rizikového chování...
vnitřní	prevence kriminality, soc. patologických jevů mládeže/v rodině; trestná činnost dětí; trestná činnost páchaná na dětech
spravedlnosti	opatrovnická řízení soudnictví ve věcech mládeže
pro místní rozvoj financí	zajištění bydlení financování, dotace

Konkrétní podobu systému práce s ohroženými dětmi a mládeží můžeme graficky znázornit v podobě pyramidové tabulky (viz níže, Tab. 2), která ukazuje, jakým způsobem se pracuje s takto specifickou rizikovou skupinou populace. Na prvním nejnižším stupni pyramidy se nachází terénní práce, kam lze zařadit také doprovázení rodiny. Jedná se o typ preventivní práce, jež pracuje nejen s jedincem, ale také s celou rodinou a snaží se předcházet odebrání dítěte od rodiny. Nejnižší stupeň znamená nejširší základnu ideálně s dostatečným množstvím kvalifikovaných zaměstnanců a zázemím pro práci s rodinami. Na tuto práci navazují nestátní neziskové organizace, které velmi často poskytují specifické ambulantní nebo pobytové služby. Náhradní rodinná péče je dalším stupněm a měla by být kvalitní alternativou za rodinu biologickou v momentě, kdy selže rodina původní a je nutné se o dítě nebo mladistvého postarat. Bohužel náhradní rodinná péče není samozřejmostí, a proto máme v systému také péči ústavní, která je umístěna na vrchol pyra-

midy jako poslední řešení situace, kdy všechny předešlé kroky selhaly, kdy není možné, aby dítě nebo mladistvý vyrůstal dále ve své původní rodině.

2. Tabulka: Pyramidové uspořádání systému práce s ohroženými dětmi.

Ústavní a náhradní rodinná péče jsou tak jedny ze způsobů sociálně-právní ochrany dětí, jež jsou vykonávány na základě nemožnosti, neschopnosti nebo nezájmu rodiny dítěti poskytnout vhodné podmínky ke zdravému vývoji a životu (Zákon č. 359/1999 Sb., 2000, § 6). Zda dítě nebo mladistvý (do 18 let věku) bude umístěn do ústavní nebo náhradní rodinné péče závisí na rozhodnutí soudu, který posuzuje individuální situaci každého jednotlivce a možnosti, které se v daný moment naskýtají. Ve výsledku by měla být dítěti a mladistvému zajištěna lepší výchova než v rodině původní, kde výchova selhala z nejrůznějších důvodů a není jiné východisko, než dítěti zajistit náhradní „rodinné“ prostředí na dobu nezbytně nutnou.

1.1 Legislativní zakotvení ústavní péče

Legislativní vymezení ústavní péče nalezneme hned v několika zákonech, kterými jsou:

- *Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání*
- *Zákon č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů*

- *Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách (systém sociálních služeb pro děti a mladistvé)*
- *Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, novela - zákon č. 401/2012 Sb.*
- *Zákon č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů*

Zařízení ústavní péče, zde konkrétně dětské domovy, spadají pod rezort MŠMT, tudíž to jsou zařízení školská, proto mezi výčtem zákonů nalezneme zákon č. 561/2004 Sb. Pro klienty dětského domova z toho v praxi například vyplývá, že zde nemohou mít místo trvalého bydliště, které díky tomu mají často u svých biologických rodičů, i když to jsou například děti, které nikdy své rodiče nepoznaly.

Po odchodu z dětského domova mladí lidé mohou využívat nejrůznějších sociálních služeb, jejichž nabídku a možnosti nalezneme v zákoně o sociálních službách. Například v §58 nalezneme sociální službu v podobě domu na půl cesty, který je přímo určen jedincům opouštějícím ústavní zařízení.

Na základě zákona o výkonu ústavní a ochranné výchovy jsou zařízení ústavní péče povinna zajistit výchovu a vzdělávání každému dítěti a mladistvému. Jsou povinna zajistit takové prostředí, ve kterém dochází k respektování osobnosti každého jedince s ohledem na jeho potřeby a věk. Pro prostředí, kde je s jedincem zacházeno v zájmu jeho harmonického rozvoje a umožňující aktivní účast jedince na společenském dění.

Na předešlý zákon navazuje také sociálně-právní ochrana dětí, kterou se rozumí: *a) ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu; b) ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění; c) působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny (Zákon č. 359/1999 Sb., 2000, §1).* Sociálně-právní ochranu v našem státě zajišťuje orgán sociálně-právní ochrany dětí známý pod zkratkou OSPOD, který zaměstnává kvalifikované sociální pracovníky, jež například aktivně spolupracují s dětskými domovy a jejich klienty.

Zařízení ústavní péče v závislosti na zákoně o soudnictví ve věcech mládeže působí také jako zařízení pro výkon ochranné výchovy realizované zejmé-

na ve výchovných zařízeních pro jedince s problematickým chováním či protispolečenským jednáním. Soud vydává verdikt ve znění nařízené ústavní nebo ochranné výchovy.

1. 1. 1 Ústavní a ochranná výchova

Abychom porozuměli systému umístování dětí a mladistvých do zařízení ústavní výchovy, musíme nejprve znát rozdíl mezi nařízenou ústavní nebo ochrannou výchovou, kterou ukládá soud v občansko právním řízení nebo v trestném řízení.

Ústavní výchova v soudním systému představuje určitý typ prevence, který je naplňován v situaci, kdy je výchova dítěte vážně ohrožena. Kdy se rodiče o dítě nemohou, nechtějí nebo nejsou schopni postarat. Jiná opatření selhala, není možné výchovu zajistit jiným způsobem a není tak jiné východisko, jak dítě ochránit a zabezpečit mu vhodné prostředí, než prostřednictvím nařízení o ústavní výchově. Soud toto nařízení vydává v souladu s rodinným právem občanského zákoníku (Zákon č. 89/2012 Sb., 2014, § 974).

Ochranná výchova je ukládána v souladu se zákonem o soudnictví ve věcech mládeže a trestního zákona (Zákon č. 40/2009 Sb., 2010, § 48, 63). Soud ji nařizuje při občansko správním řízení, kdy se dítě ve věku od 12 do 15 let dopustilo takového činu, za který lze uložit výjimečný trest. Soud také ochrannou výchovu nařizuje v trestním řízení, kdy se mladistvý ve věku od 15 do 18 let věku dopustil protiprávní činnosti a uložení ochranné výchovy splní svůj účel lépe než uložení odnětí svobody. Ochranná výchova je také ukládána na základě prostředí, ve kterém daný jedinec žije, nedostatečné a nevyhovující výchově, která má negativní dopad na chování dítěte nebo mladistvého (Zákon č. 218/2003 Sb., 2004, § 22).

1. 1. 2 Legislativa ovlivňující mladé lidi opouštějící zařízení ústavní péče

Každý občan České republiky bez ohledu na svůj rodinný původ se v průběhu života setkává s nejrůznějšími situacemi, které jsou v rámci vyšší instance zaštitěny legislativou. Z pohledu mladých lidí, kteří odcházejí ze zaří-

zení ústavní péče, nejčastěji po odchodu přicházejí do takových situací, které ovlivňují tyto zákony:

- *Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách*
- *Zákon č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi*

Zákon o sociálních službách například stanovuje činnost zařízení sociálních služeb, jakými jsou domy na půl cesty, azylové domy, aj. Zákon informuje o nárocích na využití sociálního poradenství, služeb sociální péče a služeb sociální prevence. V praxi to pro mladé lidi může znamenat například pomoc při hledání prvotního zázemí v podobě zmíněného využití bydlení v domě na půl cesty nebo využití služeb sociálního poradenství například v rámci řešení situací týkajících se mezilidských vztahů. Naproti tomu *zákon o pomoci v hmotné nouzi* vymezuje pomoc jedinci v tíživé životní situaci, do které se mohou mladí lidé dostat například v situaci, kdy dlouhodobě nejsou schopni nalézt pracovní uplatnění, jsou bez příjmů a jejich zabezpečení základních životních podmínek je tak v ohrožení.

Znalost těchto zákonů může mladému člověku usnadnit orientaci v systému poskytování sociálních služeb nebo může usnadnit komunikaci na úřadech. V ideální situaci mladý člověk opouští zařízení s tím, že již má zajištěné bydlení a práci, a nemusí myslet na to, jak svoji situaci vyřešit k dosažení vlastní spokojenosti a v souladu se společensky přijatelným způsobem žití. Zde přichází na řadu také činnost sociálních kurátorů a sociálních pracovníků, kteří by měli být připraveni těmito lidem v jejich nelehké životní situaci pomoci. Základem však zůstává zájem, motivace a vůle samotných jedinců udělat první kroky a být aktivní při řešení své situace.

1. 1. 3 Sociální kurátor

Důležitou funkci v pomoci mladým lidem (po dosažení 18 let věku) opouštějícím ústavní péči zastává sociální kurátor pro dospělé, kterého nalezneme na městském nebo obecním úřadě s rozšířenou působností. Sociální kurátor primárně koordinuje poskytování sociálních služeb a poskytuje sociální poradenství. Kurátor je klientovi nápomocen při komunikaci a vyřizování nejrůznějších záležitostí na úřadech, kdy například komunikuje s úřadem práce nebo probační a mediační službou.

Ve vztahu ke klientům, kteří přicházejí z dětských domovů, zastává pozici, kdy komunikuje s orgánem sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) a dále se zařízením, ve kterém je mladý člověk umístěn. V optimální situaci tři až šest měsíců před tím, než mladistvý opustí dětský domov, sociální kurátor vykoná návštěvu tohoto mladého člověka v zařízení, aby zjistil osobní situaci a možnosti klienta po odchodu z dětského domova. Dohodne se s klientem na řešení jeho situace případně například na přechodu do domu na půl cesty. Sociální kurátor plní funkci spojovacího článku mezi klientem, úřady a legislativou. Kurátor by měl být člověk, který je trpělivý, empatický, kreativní při řešení problémů, se kterými za ním přicházejí jeho klienti. Dále by mu neměla chybět emocionální stabilita a prosociální cítění, jako faktory snižující případný syndrom vyhoření, který je pro pomáhající profese velmi rizikový. Zároveň by měl vytvářet důvěryhodné prostředí, ve kterém se klient cítí bezpečně.

Dříve byla hlavní náplní sociálních kurátorů práce s lidmi po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Dnes jim k této práci přibyli také klienti opouštějící ústavní zařízení. Dále také osoby po ukončení léčby chorobných závislostí, osoby bez přístřeší nebo osoby, u kterých jsou jejich práva a zájmy ohroženy trestnou činností jiné osoby (Davidová et al., 2010, s. 7 - 9). Pole působnosti, které kurátor zastává je tak velmi široké a práce s takto specifickými cílovými skupinami je značně náročná.

Skutečnost, že mladí lidé v dětských domovech mívají v občanských průkazech místa trvalého bydliště nejčastěji uvedena podle bydliště svých biologických rodičů, i když samotní jedinci se nacházejí v jiném městě a často i v jiném regionu podle umístění do dětského domova, ve výsledku sťažuje práci sociálním kurátorům. Mladý člověk tak spadá vždy pod sociálního kurátora v místě uvedeného trvalého bydliště. Bohužel tento fakt v praxi může mít negativní dopad na jedince, který nemusí mít finance k tomu, aby svého kurátora nacházejícího se ve městě podle trvalého bydliště navštívil a vyřídil si převedení do místa, kde se aktuálně nachází. Dnes se tato situace zlepšuje a záleží na kompetentnosti konkrétního sociálního kurátora, který tento problém může řešit prostřednictvím telefonátu se svým kolegou z jiného města,

pod kterého jedinec spadá a může tak usnadnit řešení situace, ve které se dotyčný nachází.

Pokud však dojde ke vzájemné spolupráci, která je závislá primárně na zájmu klienta, kurátor se drží takové strategie, kterou jedince podněcuje a motivuje k vlastní aktivitě a skutečnému zájmu svoji situaci řešit. Důležité při takové komunikaci a mapování situace klienta je, nepoučovat ho ani mu nevytýkat jeho životní situaci či životní styl. Kurátor může vysvětlovat a popisovat důsledky, které z klientovy situace a jednání mohou plynout, zároveň by měl kurátor nabízet alternativní přístupy a pohledy na danou situaci klienta. Kurátor by měl také nabízet možnosti pomoci, které jsou v jeho kompetenci a v mezích legislativy, jež může klient využít. Vždy je zásadní, aby klient všemu, co před něj kurátor předkládá, rozuměl. Vzájemné porozumění je základem kvalitní spolupráce a pomoci mladému člověku.

1. 1. 4 Reforma ochrany práv dětí

„Dětské domovy by mohly být zrušeny pouze, pokud by jich nebylo potřeba. Ve společnosti asi ale vždy bude několik případů, vyžadujících ústavní péči.“

ředitel Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí Zdeněk Kapitán
(Muni.cz , © 2013)

„Kdyby tyto ústavy neexistovaly, kvalita života jejich klientů by byla nepřiměřeně nízká, v některých případech by nebyli schopni v běžných podmínkách přežít.“ Také Oldřich Matoušek ve své knize Ústavní péče (1999, s. 22) upozorňuje na skutečnost, že i v dnešní době dětské domovy nejsou přežitkem, protože vždy to pro některé děti a mladistvé bude stále jediná možnost, umožňující důstojný život. Psal se rok 1999, kdy tato slova zazněla a znovu zaznívají dodnes. Avšak za tu dobu ústavní péče prošla nejrůznějšími změnami a dnes před námi stojí reforma a jen budoucnost prověří její míru úspěšnosti.

Na základě doporučení výboru OSN pro práva dítěte z roku 2011 stát dospěl k reformě, která byla přijata v roce 2012 v podobě novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí (Zákon č. 401/2012 Sb., 2013) a Národní strategie ochrany práv dítěte. Česká republika je státy OSN kritizována za vysoké počty

děti umisťovaných do zařízení ústavní péče. Přijetí nové reformy a transformace systému ochrany práv dětí slibuje, že by se počty dětí v ústavech měly snižovat.

Stát spustil na začátku roku 2014 náborovou kampaň pro pěstounskou péči² - Právo na dětství, jež je součástí Národní strategie ochrany práv dětí, ve které se hledají profesionální pěstouni pro děti, jež z různých důvodů nemohou být vychovávány ve své původní rodině. Hlavní myšlenka kampaně je spatřována v tom, že pěstounství jako forma náhradní výchovné péče, by měla mít přednost před výchovou ústavní. Zároveň by měl být kladen důraz na práci s biologickými rodinami a posilování vzájemných vztahů ať už jde o vztah dítě - rodič, anebo dítě - pěstoun. V důsledku by v praxi mělo docházet ke snižování počtu dětských domovů na nutné minimum³ a navyšování počtu profesionálních pěstounských rodin.

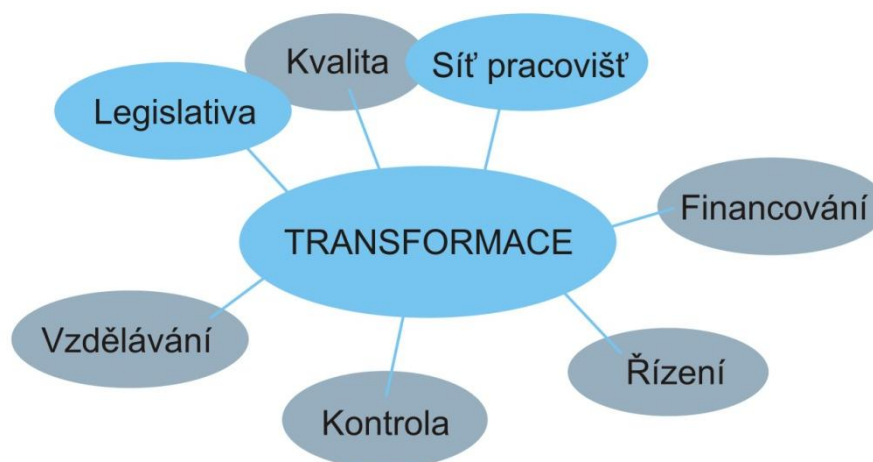
Národní strategie je postavena na vzájemné spolupráci vlády s územními samosprávami a dále na spolupráci s neziskovým sektorem, který je důležitou složkou dotvářející systém fungování práce s ohroženými dětmi a mladými lidmi žijícími v zařízeních ústavní péče. Dále nelze opomenout veřejný zájem, který je z dlouhodobého časového horizontu proměnlivý, proto je zásadní, jakým způsobem je ovlivňován. Kvalita života občanů je přímo úměrná tomu, čemu lidé věnují pozornost a přikláníjí míru závažnosti v rámci témat sociální politiky státu. Jan Keller (Keller, 2001) v této souvislosti upozorňuje na fakt, že společnost reaguje také podle toho, co je prospěšné pro celou „majoritní“ populaci.

Výrok *rodina je základ státu* vystihuje hlavní cíle reformy zákona o ochraně práv dítěte, které spočívají v tom, aby co nejvíce dětí mohlo zůstat ve své původní rodině. Je tedy zaměřena na zkvalitňování práce s rodinou i v rámci tzv. sanace rodiny - ozdravení jejích členů, nalezení příčin a eliminace rizikového chování. Zvyšování kvality života rodin a dětí v biologickém nebo ná-

² V roce 2014 byla náborová kampaň spuštěna v Královéhradeckém a Zlínském kraji, jak uvedlo ve své zprávě MPSV (MPSV, © 2014).

³ Apelování na snižování počtu dětských domovů v podmínkách České republiky není novinkou. Již počátkem 60. let 20. století doc. Mudr. Antonín Mores bojoval za „vylidnění“ dětských domovů. Zároveň kritizoval tehdejší systém, který dával přednost výchově ústavní před výchovou rodinnou (Matějček, 1994, s. 44).

hradním rodinném prostředí je posilováním kvality celé populace a zlepšováním ekonomického a sociálního statutu České republiky.

Obrázek č. 1: Transformace systému práce s ohroženými dětmi. ⁴

1.2 Zařízení ústavní péče

Systém ústavní péče České republiky nabízí několik typů školských zařízení, která naplňují rozhodnutí soudu o nařízené ústavní nebo ochranné výchově dětem od 3 do 18 let. Zřizovatelem těchto zařízení je v naprosté většině stát. Pouze u několika zařízení v republice je zřizovatelem soukromá osoba. Školská zařízení spadají svým charakterem pod rezort MŠMT. Jmenovitě to jsou diagnostické ústavy, dětské domovy, dětské domovy se školou a výchovné ústavy, které budou níže podrobněji popsány. Systém ústavní péče dále nabízí jeden typ zdravotnického zařízení v podobě kojeneckých ústavů pro děti od narození do tří nebo šesti let, jež spadají do rezortu MZ. Pro děti, jejichž zdravotní stav vyžaduje specifický odborný přístup, jsou zřízeny domovy pro osoby se zdravotním postižením, které spadají pod MPSV.

Ve školských zařízeních pro ústavní péči nalezneme široké spektrum dětí, mladistvých a mladých dospělých, kterým nebyl z nejrůznějších důvodů do-

⁴ Podobné grafické znázornění potřeby transformace systému prezentovala Klára Vítková Rulíková z odboru rodiny a dávkových systémů MPSV na celostátním semináři NRP v roce 2009 (Aktuální otázky NRP, 2009, s. 9). Zároveň upozorňovala na nutnost zvyšování kvality práce v podobě zvyšování profesní kvalifikace sociálních pracovníků a dostupnosti služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny. V této souvislosti do tabulky bylo zařazeno právě také vzdělávání ve smyslu zvyšování kvalifikace sociálních pracovníků a dalších zaměstnanců (například zaměstnanci dětských domovů).

přán život v běžné rodině. Zařízení mají svá specifika podle toho, zda plní podmínky ústavní nebo ochranné výchovy. Nyní si jednotlivá školská zařízení představíme blíže, abychom se v této tématice mohli lépe orientovat a porozumět, jak tento systém funguje. Legislativní ukotvení ústavní péče nalezneme v zákoně č. 109/2002 o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních.

1. 2. 1 Diagnostický ústav

Diagnostický ústav je pro dítě, které vstupuje na půdu ústavní péče první institucí, se kterou se setkává a zároveň je pro něj institucí tzv. přestupní. Dochází zde ke komplexnímu diagnostickému vyšetření jedince. Na základě tohoto vyšetření soud rozhoduje o dalších krocích a umístění jedince zpátky do rodiny nebo do zařízení ústavní péče pro děti s nařízenou ochrannou nebo ústavní výchovou. V diagnostickém ústavu dítě pobývá maximálně 8 týdnů, kdy má přesně vymezený program vedený odborným personálem ve spolupráci s psychologem nebo speciálními pedagogy. Tranzitní charakter zařízení zapříčiňuje skutečnost, že se zde potkávají všechny děti, ať jsou jejich okolnosti umístění v zařízení jakékoliv. Do zařízení může také dítě nastoupit dobrovolně na základě domluvy dítěte se zákonnými zástupci a ředitelem diagnostického ústavu. Tento typ pobytu by se dal nazvat preventivním, který má předcházet nejčastěji nařízené ochranné výchově (Zákon č. 109/2002, 2002, § 5 - 11).

1. 2. 2 Dětský domov

Dětský domov je školské zařízení pro děti od 3 do 18 let nebo do doby ukončení přípravy na povolání nejdéle do 26 let. Je určeno dětem a mladistvým, kteří mají nařízenou ústavní výchovu a nemají závažnou poruchu chování. Dětský domov dětem a mladistvým zajišťuje zázemí sociální, výchovné, vzdělávací a materiální. Výchova probíhá v rodinných skupinách po 6 až 8 jedincích. Díky tomu jsou dětské domovy označovány za domovy rodinného typu. Děti a mladiství navštěvují běžné školy v místě, kde se nachází dětský domov. Dojíždějí do škol a střídavě žijí na internátě a v dětském domově ne-

bo dále studují na vysokých školách a bydlí na kolejích. Ukončení pobytu nastává na základě dosažení zletilosti, ukončení vzdělávání, nařízením soudu nebo přemístěním do jiného typu zařízení (Zákon č. 109/2002, 2002, § 12).

1. 2. 3 Dětský domov se školou

Dětský domov se školou je určen zejména dětem, ale také nezletilým matkám s dětmi, které vykazují závažné poruchy chování, nebo pro svou přechodnou či trvalou duševní poruchu vyžadují výchovně léčebnou péči. Do zařízení jsou umisťovány děti od 6 let do ukončení povinné školní docházky. Tyto děti mohou mít nařízenou jak ústavní tak ochrannou výchovu. Stejně jako dětský domov tak i dětský domov se školou vytváří rodinnou skupinu. Součástí zařízení je škola, která umožňuje vzdělání v rozsahu základní školy, praktické školy nebo školy speciální podle toho, jaké děti se v zařízení nacházejí. Ukončení pobytu v zařízení nastává s ukončením povinné školní docházky a zrušením ústavní nebo ochranné výchovy. Pokud u dítěte přetrvávají závažné poruchy chování a není možné jeho další vzdělávání mimo ústav, je přemístěno do výchovného ústavu (Zákon č. 109/2002, 2002, § 13).

1. 2. 4 Výchovný ústav

Výchovný ústav je školské zařízení pro děti starší 15 let (výjimečně pro děti starší 12 let) do 18 let se závažnými poruchami chování. Do tohoto typu zařízení jsou umisťovány ty děti, které mají nařízenou ústavní nebo ochrannou výchovu. Jsou zde zřízeny výchovné skupiny po 5 až 8 dětech, do kterých jsou jedinci umisťováni podle stanovené specifické diagnózy. Ve skupinách jsou tak děti a mladiství rozděleni podle výchovných, vzdělávacích a zdravotních potřeb. V ústavu se nachází škola a to zejména škola praktická, učiliště nebo střední odborné učiliště. Ukončení pobytu nastává v momentě dosažení plnoletosti nebo na základě soudního rozhodnutí (Zákon č. 109/2002, 2002, § 14).

1.3 Vzdělání a jeho socioekonomické aspekty

Evropská rada přijala v roce 2010 strategii pro růst a zaměstnanost pod názvem Evropa 2020. Mezi stanovenými cíli, které by měli být dosaženy s rokem 2020, jsou i ty, které se přímo dotýkají problematiky spojené s odcházením mladých lidí z ústavní péče (Europe 2020, 2010).

- *75 % obyvatel ve věku od 20 do 64 let by mělo být zaměstnáno,*
- *podíl předčasných odchodů ze vzdělávání by měl klesnout pod 10 %,*
- *počet osob ohrožených chudobou by měl klesnout o 20 milionů.*

Dosažení úspěšnosti vytyčených cílů by mělo být zaručeno přesně stanovenou strategií a měřitelností dosažených výsledků. Jednotlivé státy naplňují tyto cíle prostřednictvím Národních programů reforem a na základě doporučení Komise evropské rady.

Nyní se pojdme blíže seznámit s jednotlivými body, které byly vyzdviženy v souvislosti s mladými lidmi v ústavní péči. Ekonomická krize na trhu práce dostihla nejen starší osoby, ale také mladé lidi, jejichž nezaměstnanost činí přes 21 % v rámci Evropy. V České republice statistika uvádí, že v roce 2014 nezaměstnanost činí 7,5 % z celkové populace (Český statistický úřad, © 2014). Na této skutečnosti se v rámci populace mladých lidí může podílet nízká kvalifikovanost některých jedinců cílové skupiny a jejich vybavenost pouze základními dovednostmi. V podmínkách náhradní výchovné péče v České republice jsou mladí lidé opouštějící ústavní zařízení ohroženou skupinou populace v nezaměstnanosti. Důvodem je fakt, že nemalé procento těchto jedinců odchází do samostatného života jen se základním vzděláním, v lepším případě s výučním listem⁵. Na trhu práce se následkem těchto skutečností mnohdy stávají nezajímavými pro zaměstnavatele a uplatňují se pouze jako levná pracovní síla nebo jako tzv. pracovníci „načerno“.

⁵ Současný trh práce je nakloněn lidem s výučním listem, zde však velmi záleží, o jaký typ výučního listu se jedná. Mnoho dětí z ústavních zařízení prochází učňovskými obory zaměřenými na gastronomii (obor kuchař - číšník nebo pomocné práce v kuchyni). Chlapci jsou také často umisťováni na zednické obory. V praxi chybí vhodní pracovníci ze skupiny řemeslníků a kvalifikovaných výrobců (zámečnický, kominík, elektrikář aj.). Mladým lidem pak často chybí motivace obory dostudovat, aktivně hledat práci v oboru nebo se případně re-kvalifikovat (Strietská, 2003, s. 15 - 18).

Přístup ke vzdělávání napříč Evropou vykazuje na základě výzkumů tato fakta (Europe 2020, © 2013):

- *Jeden ze sedmi mladých lidí předčasně ukončí školní docházku nebo odbornou přípravu.*
- *Asi 50 % mladých lidí dosáhne střední kvalifikace.*
- *Méně než jedna ze tří osob ve věku 25 až 34 let má vysokoškolské vzdělání.*

Strategie ve vzdělávání je nastavena iniciativou nazvanou *Mládež v pohybu* (Europe 2020, © 2013), která si klade za cíl podnítit národní politiky pro podporu snížení nezaměstnanosti mladých lidí ve vztahu ke zvyšování kvalifikace každého jedince a účinného investování do vzdělávání. V praxi České republiky je tato iniciativa realizována například v kvalitnější komunikaci českých a zahraničních škol a vzájemných výměnných pobytech studentů na školách (program Leonardo, Erasmus aj.). Dále také intenzivnější spolupráce škol s firmami a podniky, kam studenti během studia docházejí na praxe, by měla být pro studenty přínosem zkušeností a motivací do dalšího studia. Správně zvolená škola, na které se dítě či mladý člověk cítí dobře, je také základem pro zdárné dokončení studia a motivací pro další rozvoj jedince. Podpora a motivace při studiu by tak měly patřit mezi důležité body při práci s dětmi v dětských domovech a nemělo by se na ně zapomínat.

2 Příprava adolescentů na odchod z dětského domova

Děti a mladiství vyrůstající v dětských domovech jsou někdy nazýváni *ústaváckými dětmi*, jednou však těmito dětmi přestanou být. Tento moment nastává ve chvíli, když opouštějí dětský domov a vstupují do samostatného života. Na místě je otázka, jak jsou na samostatný život připraveni a zda jsou schopni uspět a žít plnohodnotným životem?

2.1 Charakteristika adolescentů v dětských domovech

Obecné hledisko a pohled na období adolescence nám nabízí charakteristiku v podobě vysvětlení adolescence jako přechodu z dětství do dospělosti, které je nazýváno mostem mezi dvěma obdobími, jež se od sebe zásadně liší. Adolescence je takzvaná příprava konkrétně na ranou dospělost, jak uvádí

psychologický slovník (Hartl, Hartlová, 2009). Většinou to je období, kdy si mladý člověk může zkoušet „nanečisto“ takové věci a situace, za které v dospělosti již ponese plnou odpovědnost a nebude mít pod sebou záchrannou síť v podobě svých rodičů. Je to období hledání a nalézání vlastní identity často v opozici vůči dospělým autoritám a zároveň obdobím, kdy stoupá význam vrstevnických skupin a partnerských vztahů. Dochází k nástupu sekundárních pohlavních znaků a dosažení pohlavní zralosti. Dozrávají rozumové schopnosti a zájmy adolescentů začínají více směřovat k řešení volby povolání a přemýšlení nad budoucností. Macek (2003, s. 118) uvádí, že se v adolescenci zakládá pocit autorství vlastního života a prohlubuje se tak vědomí vlastní hodnoty a jedinečnosti.

U mladých lidí vyrůstajících v dětských domovech zkoušení „nanečisto“ zdaleka nemusí mít takovou podobu jako u těch jedinců, kteří vyrůstají ve funkční rodině. Zároveň utváření a formování osobnosti dítěte je závislé na věku, ve kterém se dostane do dětského domova a také na prostředí, ze kterého přichází. S tím souvisí i míra osvojených dovedností, znalostí a schopností, kterými dítě disponuje a které by měl dětský domov dále rozvíjet v maximální možné míře s ohledem k nejlepším zájmům dítěte. Sociálně tíživá situace rodiny, která vyústí v umístění dítěte do dětského domova, bývá nejčastěji ovlivněna několika faktory: *sociálně velmi špatně situovaná rodina; rozvrácená rodina, kde chybí otcovský vzor; jeden z rodičů je alkoholik nebo drogově závislý; v rodině dochází k týrání dítěte* (Janský, 2004, s. 73 - 74). Ve výsledku tyto faktory a život v dětském domově zaručeně takové dítě ovlivní na celý život.

Období adolescence je velmi specifické a pro mladého člověka vyrůstajícího v dětském domově se stává velkým mezníkem, jelikož ve většině případů obnáší odchod z dětského domova. V čem ale spočívá rozdílnost v charakteristice adolescenta z funkční rodiny s adolescentem z dětského domova? U některých mladých lidí rozdíly nepocítujeme, ale u jiných mohou být velmi markantní. Matějček (1994, s. 23, 73 - 74) zmiňuje *psychickou deprivaci*, která ohrožuje psychickou vyrovnanost každého dítěte v dětském domově. Deprivace se může projevovat nejrůznějšími způsoby jako například, sociální hyperaktivitou nebo naopak pasivitou, sociálně provokujícím chováním nebo

hledáním náhradního uspokojení patologického charakteru. Je to důsledek pramenící z neuspokojení důležitých potřeb dítěte v různých životních etapách. Například to může být deprivace způsobená odpoutáním dítěte od matky, kdy dítě ztrácí základní pocit jistoty, který v dětském domově často plyne z nedostatečného reálného osobního vztahu vychovatele k dítěti.

Mezi další typické charakteristiky adolescentů v dětských domovech patří zvýšená emocionální vzrušivost s problémem tolerance vůči jiným lidem a pocitem nutnosti obrácené tolerance, kterou očekávají od druhých lidí ve vztahu k jejich osobě. Snížená schopnost chápání důsledků svého chování a žití ze dne na den bez hlubšího přemýšlení nad svou budoucností také negativně ovlivňuje jejich výchozí pozici při odchodu z dětského domova. S tím zároveň souvisí nezdravé vnímání svobody jako stavu, kdy nemusejí nikoho poslouchat a mohou si dělat, co chtějí. Z této skutečnosti může plynout negativní aspekt v podobě nižší vzdělanosti těchto mladých lidí, kteří stavějí svoji budoucnost hlavně na dosažení svobody než dokončení vzdělání. Často mívají také problém se sociální integrací, která bývá spojena s nižší sebedůvěrou v důsledku nedostatku oceňování jejich osobnosti. Problémem dále může spočívat v nezvládnání běžných životních situací, které často pramení ze způsobu fungování dětského domova jako instituce a ne jako skutečné rodiny, kde mnoho činností vyplývá z přirozeného chodu rodiny (např. rodič - práce - peníze nebo chování a vztah rodičů jako vzor sociálních rolí). Dalším z toho vyplývajícím jevem je také chladnější prožívání emocí a ztížená pozice pro navazování skutečně kvalitních a plnohodnotných vztahů. Některé výše popsané charakteristiky se projevují více jiné méně a určitě bychom mohli jmenovat další příklady typické pro adolescenty v dětských domovech. Složky biologické, psychické a sociální prostupují celou osobností člověka a jsou jako spojené nádoby, když se však naruší jejich rovnováha, tak se to vždy projeví nejčastěji v chování a jednání daného jedince. I drobné nuance a odlišnosti nám mohou hodně napovědět o povaze mladého člověka vyrůstajícího v dětském domově.

2. 1. 1 Vztahová síť a možnosti pozitivního ovlivňování adolescentů žijících v dětských domovech

Budování vztahové sítě, která bude pozitivně motivovat mladého člověka je velkým úkolem každého dětského domova, který mohou zaměstnanci v podobě *tety a strejdy* ovlivňovat jen do určité míry. Avšak skrze vlastní individuální a osobitý přístup mohou aspoň částečně ovlivnit a formovat názor jedince na to, jaké vrstevnické skupiny si bude vybírat za vlastní a jakým způsobem bude naplňovat svůj volný čas. Nelze to však uplatňovat do důsledku a stejně tak, jako je každý dětský domov specifický, tak také každý mladý člověk je jedinečnou osobností. Naštěstí tento úkol nestojí pouze na zaměstnancích dětských domovů, ale také na dalších lidech, kteří se na práci s těmito mladými lidmi zaměřují nebo mají zájem v podobě dobrovolnické činnosti s těmito lidmi pracovat.

Ovlivňovat mladého člověka můžeme skrze různé přístupy působení na osobnost jedince, které ho mohou dovést k sebereflexi a motivovat k sebe-realizaci. Můžeme k tomu využít působení skrze role v podobě *mentora* (Macek, 2003, s. 100 - 104), *poradce* nebo *hostitele* v tzv. hostinské péči (Děti patří domů, © 2013), které budou následně blíže popsány. A specifická role *internetu* jako média současné kultury a zdroj mnoha informací. Nyní budou jednotlivé role představeny a popsány, v čem spočívá jejich podstata práce s tak specifickou cílovou skupinou, jakou jsou mladí lidé v dětských domovech. Vybrané role, v praxi v podobě konkrétních lidí, v ideálním případě doplňují a pomáhají zaměstnancům dětských domovů s výchovou dětí a mladých lidí. Zaměstnanci - *tety a strejdy* často nemohou zajistit všem dětem tak individuální péči, které by se jim dostalo v běžné rodině.

Mentor

Významnou roli v období adolescence sehrávají rodiče, příbuzní a vrstevníci. Bohužel u adolescentů v dětských domovech zdaleka nemusí tento model takto fungovat. Narušená vztahová linie s vlastní rodinou (zejména často narušený vztah dítě - rodič) může být potencionální možností pro fungování vztahu jiného a tím je vztah mezi adolescentem a dospělým člověkem v roli mentora. Tento vztah má své trvání a většinou nemá takový emocionální cha-

rakter jako vztah s rodičem. Mentor je vztahová role, což pro dospělého člověka znamená, že se jím stává v momentě, kdy ho adolescent za svého mentora přijme (Macek, Lacinová, 2006, s. 90 - 91.). Zároveň je to také zájem dospělého učit a rozvíjet mladého jedince. K této situaci dochází v okamžiku, kdy mladý člověk hledá „návod“, jak si v životě poradit a zvládnout určité situace. Prostřednictvím svého mentora může mladý jedinec dosáhnout naplnění a získat určitý směr a tížený „návod“ nebo variaci „návodů“, jak dané situace, do kterých vstupuje, zvládat. V této souvislosti je důležité si také uvědomovat, jaké je sociální prostředí, ve kterém se adolescent pohybuje a jací lidé ho obklopují. Týká se to prostředí nejen dětského domova, ale také školy, přátel a způsobu trávení volného času.

V dětských domovech pracují kvalifikovaní pracovníci v roli *tet a strejdů*, jak již zde bylo zmíněno, kteří mají na starosti více dětí, proto role mentora může být pro dospívajícího jedince zlomem v jeho životě. Individuální přístup, motivace, vzory jednání a chování, které se mu od mentora dostanou, mohou v ideálním případě formovat osobnost mladého člověka pozitivním směrem.

Vše se může zdát velmi nadějně až do okamžiku, kdy si začneme klást otázku, kde takového mentora pro dospívající v dětských domovech najít. Tuto odpověď nám mohou pomoci zodpovědět některé neziskové organizace, které sdružují dobrovolníky, jež mají zájem pracovat a zároveň se přátelit s mladými lidmi z dětských domovů. Mají zájem jim pomáhat v jejich situaci, učit je a nabízet jim možnosti jejich dalšího směřování. V této souvislosti neziskový sektor často využívá pojmenování *Patron*. *Patron* je člověk, který vytváří model pozitivního vzoru pro mladé dospívající vyrůstající v dětských domovech. Například nezisková organizace Múzy dětem získala podporu od Evropského sociálního fondu (ESF ČR) pro realizaci projektu se zmíněným názvem *Patron*. Projekt se zaměřuje na mladé chlapce v dětských domovech ve věku 17 až 21 let a jejich pozitivní ovlivňování skrze *patrony* - muže, kteří mají vytvářet pozitivní mužské vzory pro mladé dospívající chlapce (*Patron*, © 2013). Spolupráce vychází z intenzivního a pravidelného kontaktu obou zúčastněných a navázání blízkého, důvěrného vztahu, ve kterém se mladý člověk cítí bezpečně.

Poradce

Role poradce může mít několik úhlů pohledu, jak k této specifické roli přistupovat a k tomu, kdo ji bude vykonávat. Na jedné straně to jsou neziskové organizace nabízející bezplatně služby sociálního pracovníka a terénního pracovníka, kteří mladým lidem nabízejí například pomoc při vyřizování důležitých záležitostí na úřadech, pomoc při hledání bydlení nebo práce. Tuto činnost vykonávají také sociální pracovníci na městských úřadech. Na rozdíl od sociálního pracovníka na úřadě probíhá v neziskové organizaci komunikace s mladým člověkem na trochu jiné úrovni. Člověk za nimi může přijít zcela anonymně a nejdříve se seznámit s prostředím a lidmi, kteří v organizaci pracují. Komunikace probíhá více na neformální úrovni ve snaze o přátelský přístup a navození pocitu bezpečí pro mladého člověka. Pokud se daný jedinec rozhodne, že bude s organizací spolupracovat, tak až poté následuje podmínka, kdy musí sdělit pravdivé informace o svojí osobě, aby mu organizace měla možnost, co nejlépe a nejefektivněji pomoci. S tímto přístupem práce se například můžeme setkat u sociálních pracovníků organizace Člověk v tísni, který má své pobočky v několika větších městech v České republice (Člověk v tísni, © 2013).

Poradcem pro mladého člověka se také může stát někdo, kdo si sám dětským domovem prošel a předává svoje zkušenosti dál. Pro mladého člověka takovýto vztah může být velmi motivující a pro takzvaného poradce dobrou výchozí pozicí pro pozitivní ovlivňování. Často je to člověk, který je jen o málo let starší než mladý jedinec v dětském domově. Může mu poradit, kde, jak a co si může zařídit nebo na koho se obrátit a kde mu pomohou. Motivace osobní výpovědí a vlastním příběhem je silným motivem pro vytvoření důvěrného vztahu a spolupráce. Například organizace Vteřina poté je skupina složená výhradně z mladých lidí, kteří si prošli dětskými domovy a jsou připraveni předávat své zkušenosti jedincům, kteří se teprve připravují na odchod z dětských domovů (Vteřina poté, © 2013).

Hostitelská péče

Hostitel je člověk, který konkrétnímu dítěti poskytuje víkendové nebo prázdninové pobyty mimo dětský domov. Je to člověk, který nepatří do rodiny dítěte a není ani příbuzným, ale má zájem věnovat svůj čas a starostlivost

dítěti v dětském domově. Vytváření vzájemného vztahu se zakládá na ověření dané osoby dětským domovem, povolením od ředitele zařízení a písemného souhlasu úřadu obce s rozšířenou působností. Hostitelská péče není institutem spadajícím pod náhradní rodinnou péči, ale vzniká zejména z iniciativy dobrovolníků a zaměstnanců dětských domovů (Děti patří domů, © 2013).

Vztah mezi dítětem a dospělým by měl být založen na dlouhodobém budování tohoto vztahu a vzájemném posilování osobního kontaktu. Role hostitele je vhodným způsobem práce se staršími dětmi, které mají malou možnost, že by se dostaly do vhodné pěstounské rodiny. Zároveň se tato role do určité míry překrývá s rolí mentora, která byla popsána již na začátku této kapitoly. Na rozdíl od mentora hostitel mladému člověku dává možnost zažít fungování běžné rodiny, což je před vstupem do samostatného života velmi cennou zkušeností.

Internet

V dnešní době je internet vnímán jako přirozená součást všedního dne téměř každého člověka. Je to komunikační kanál, který poskytuje řadu informací nebo možnost interakce s dalšími lidmi jak blízkými tak i velmi vzdálenými vztahově nebo svou polohou. Virtuální život žijící prostřednictvím počítače nebo „chytrého“ telefonu je tak nedílnou součástí mnoha lidí. Je to prostor, který lze využít k pozitivnímu ovlivňování adolescentů a cíleně působit i na ty jedince, kteří vyrůstají v dětských domovech. Pokud však chceme tyto mladé lidi zaujmout a oslovit, musíme mít na paměti, že zásadou je atraktivnost a poutavost stránek, které by daní jedinci mohli navštěvovat. Důležitý je obsah i grafická úprava, které by měly být blízké řeči adolescentů. Profil na Facebooku je také možností, jak přitáhnout pohledy mladých lidí a projevit jejich zájem. Facebook mladí lidé často využívají k prezentaci sebe sama a možnosti komunikovat zejména se svými vrstevníky. Zde mají možnost prezentovat sami sebe v takové podobě, v jaké si představují, že by chtěli jednou žít. Vytváří si tak novou image. Často uvádějí falešná místa bydliště nebo vlastní jméno uvádějí pod přezdívkou.

Na Facebooku se nalézají například stránky s příznačným názvem *Přiznání dětských domovů* (Přiznání dětských domovů, © 2013), které jsou určeny

pouze pro uzavřenou skupinu, která je primárně určena dětem z dětských domovů, přízivcům a přizvaným odborníkům v dané tématice. Děti a mladí lidé zde společně řeší svá trápení nebo nejrůznější události, které se jim přihodily.

Působení skrze vizualitu prostřednictvím atraktivních vzorů a atributů vztahujících se k období adolescence je cestou, jak oslovit cílovou skupinu. Tuto možnost komunikace využívají zejména neziskové organizace, které mají své webové stránky a často komunikují i skrze Facebook. Nabízené služby jsou zejména poradenského charakteru. Například na stránkách SOS18 (SOS18, © 2013) nalezneme poradnu, typy, jak řešit svoji situaci, důležité kontakty nebo nejrůznější pořádané akce. Aby děti a mladí lidé měli motivaci tyto stránky navštěvovat, často se na těchto stránkách setkáváme s anketou a různými soutěžemi o ceny. Cílem těchto stránek je zejména prevence například v podobě popisu možností, jak se zachovat v určitých situacích a předejít tak nežádoucím důsledkům, které by mohly plynout například z neřešení dané situace. Organizace pomáhají mladým lidem s řešením jejich stávající nebo budoucí situace nejdříve skrze internet, ale často dále nabízejí osobní kontakt a přístup k jedinci. Pro organizace je to cesta, jak se zviditelnit a dát vědět o svých službách a cíleně působit na vybranou sociální skupinu.

2.2 Specifika vstupu mladých lidí do samostatného života

Pro mladé lidi opouštějící ústavní péči, je vstup do samostatného života zásadním bodem v jejich životě. Je to velké období změn a náročná osobní zkušenost, která zásadně ovlivní myšlení a chování jedince. Dochází zde k další fázi socializace jedince do společnosti.

Socializace je celoživotní proces, který začíná narozením a končí smrtí. Co se odehraje mezi těmito dvěma mezníky, je ovlivněno tím, do jaké rodiny se narodíme, jakou jsme osobností či v jakém prostředí a prostoru se nacházíme. V průběhu života se tyto aspekty, některé méně jiné více, mohou měnit v závislosti na našem rozhodnutí a přístupu nebo v závislosti na rozhodnutí či ději a sledu událostí, které nemůžeme v určitých momentech ovlivnit vlastním přičiněním. Socializace je tak dynamický proces, který vytváří specifické

kou křivku života každého člověka v procesu osvojování si norem, hodnot a forem chování v dané společnosti.

Rozdílné startovací podmínky do života vytvářejí rozličné možnosti pro každého. Avšak v určitých momentech a situacích by mělo docházet k rovnosti přístupu např. ke vzdělání bez ohledu na startovací podmínky. Mladí lidé, kteří již mají za sebou určitou fázi socializace, vstupují do samostatného života a staví se tzv. na vlastní nohy za rozličných podmínek a na základě individuálních zkušeností. Minulost determinuje každého člověka a utváří jeho pohled na svět jako takový. Zdravý vývoj jedince je tak závislý nejen na vnitřních dispozicích, ale také na působení vnějšího prostředí. V této souvislosti jsou startovací podmínky mladých lidí odcházejících z dětských domovů v mnoha ohledech limitující, proto by se společnost měla zajímat, jak jsou tito jedinci připraveni na vstup do života. Zda budou schopni obstát v mezilidských vztazích nebo na trhu práce tak, aby byli přínosem pro společnost a žili plnohodnotným životem. Alarmující skutečností je také to, že jsou mladiství z dětských domovů bohužel potencionálními představiteli osob ohrožených chudobou a sociálním vyloučením.

Průzkumy, které uveřejnil Institut pro kriminologii a sociální prevenci uvádějí, že z celkového počtu bezdomovců prošlo 25 % dětskými domovy (Štechová et al., 2008, s. 24). Prevence proti sociálnímu vyloučení by tak měla být důležitou součástí práce s jedinci v dětských domovech a i v následné práci s těmito osobami po odchodu z ústavního zařízení. MPSV si ve Strategii sociálního začleňování 2014 - 2020 (MPSV, © 2014) klade za jeden z cílů posílení počtu sociálních pracovníků, který v současné době vnímá jako poddimenzovaný. Dále zařazení sociální práce do činností mladých lidí, kterou již dnes například můžeme vidět jako součást povinných aktivit jedinců žijících v domech na půl cesty (např. příprava a roznos jídla pro bezdomovce klienty DPC).

Příprava na vstup do samostatného života by tak měla být pro jedince žijící v dětských domovech důležitou, samozřejmou a neopomenutelnou součástí jejich výchovy a vzdělávání. Tato příprava je součástí práce zaměstnanců v dětských domovech, avšak probíhá spíše individuálně v rámci vnitřního ustanovení jednotlivých dětských domovů. Podle toho lze usuzovat, že kvalita

práce bude rozdílná. Na základě této skutečnosti by měla být vytvořena komplexní metodická příručka, kde by byla popsána metodika práce, jakým způsobem mladé lidi nejlépe do života připravit. V mnoha odborných publikacích z let minulých i současných se dočítáme o potřebě vzniku celonárodní metodiky, bohužel zatím nedošlo k vypracování takové, která by byla platným metodickým materiálem pro všechny ústavní zařízení a byla oficiálně přijata MŠMT (Kulhavá, 2010, s. 21). Některé neziskové organizace vydávají metodické příručky, které jsou zaměřeny zejména na vlastní projekty a to konkrétně na určité téma (Pazlarová, Hermochová, 2012) a ne na celkovou problematiku. Zatím pouze organizace Člověk v tísni v roce 2005 vydala metodickou příručku pod názvem *Z ústavu do života* (Kitzbergerová, 2005), která se komplexně zabývá vedením zaměstnanců dětských domovů při práci s mladistvými připravujícími se na odchod z dětského domova. V současné době v souvislosti s prosazením zákona o postupném rušení dětských domovů je otázkou, jaký směr tato potřeba vzniku celonárodní metodiky nabere.

2. 2. 1 Startovací podmínky mladých lidí při vstupu do samostatného života

Mladí lidé opouštějící dětské domovy, tak činí za určitých podmínek a vstupují často do nového neznámého prostředí. Doslova opouštějí vše, co většinou doposavad znali, co jim bylo blízké a k čemu měli vztah. Na svoji novou cestu životem jsou vybaveni svými osobními věcmi, které se většinou vejdu do jednoho kufru, finanční hotovostí, kterou mladým lidem vydává dětský domov (částka do 25 tisíc korun), nejčastěji výučním listem nebo jiným dokladem, o ukončeném vzdělání a svými schopnostmi a dovednostmi. Není toho mnoho, ale bohužel někdy toho bývá ještě méně, kdy mladý člověk opouští dětský domov pouze se základním vzděláním.

Žijeme ve společnosti, kterou zásadní měrou charakterizuje individualizace a pluralita. V praxi to znamená, že klademe větší důraz na aktivitu jedince, na jeho svobodné rozhodování, sebevýchovu a sebevyjádření. Společnost slyší na hesla v podobě: „být sám sebou“ nebo „jít svou vlastní cestou“ (Urban, 2008, s. 124). Nesmíme však také zapomínat na odpovědnost, která se svobodou přichází. Zejména odpovědnost za důsledky našeho chování. Neschop-

nost, připustit si odpovědnost za své činy, je brzdou v rozvoji každého jedince. Egocentrismus nebo případná duševní lenost staví jedince, ale také společnost do nelehké situace a zacykleného systému chování.

Jedinec, který vstupuje do samostatného života, stojí před náročnou cestou, na které by měl obstát v procesu sociálního začlenění. Vystupuje tak z prostředí, kde jsou jasně stanovená pravidla a funguje zde určitý řád a plánování každého dne. Proto je nutné, aby mladí lidé nebyli vybaveni jen finančním a materiálním zabezpečením, ale také specifickými kompetencemi k řešení nové situace, do které se po odchodu dostávají.

Plnoletost je v České republice stanovena na 18 let věku. V praxi dětského domova to znamená, že se plnoletý jedinec stává uživatelem dětského domova na základě podepsání smlouvy a veškerá odpovědnost je již pouze na daném jedinci. Vše záleží pouze na jeho rozhodnutí. V běžně fungující rodině se s tímto modelem nesetkáme, jelikož se většinou s dosažením plnoletosti mladému člověku příliš život nezmění oproti jedincům z dětských domovů. Vystává nám zde otázka, zda postup, ke kterému dochází v dětských domovech je adekvátní vůči osobnostnímu (psychosociálnímu) stupni vývoje jedince?

2.2.2 Příprava na vstup do samostatného života

Příprava na vstup do samostatného života vyžaduje dlouhodobou práci s jedincem, která začíná již jeho vstupem na půdu ústavního zařízení. Nápodobu, sociální zpevnování a identifikace s pozitivními vzory jsou jedny z možností, jak cíleně působit a formovat osobnost dítěte. Zároveň je na místě klást si otázky, do jaké míry jsou v dětských domovech respektovány zvláštnosti jedince, podmínky dosavadního vývoje nebo vazby na sociální zázemí (rodina, příbuzní...). Pokud má zaměstnanec dětského domova, co nejvíce informací o minulosti svých svěřenců, dokáže tak mnohem lépe dítěti či mladistvému porozumět a efektivněji reagovat na jeho projevy chování. Původní rodinné zázemí a zdravotní anamnéza nám tak může prozradit mnoho důležitých informací, které se promítají do osobnosti a chování dítěte. Může to být začátek dobré, ale velmi náročné spolupráce s dětmi v dětském domově.

Když se nachýlí čas a začne ukazovat, že další metou dítěte bude jeho odchod do samostatného života, měl by být jedinec dostatečně připraven na to, co ho čeká takřkajíc venku. Výše bylo zmíněno, jak je důležité pozitivní působení ze strany zaměstnanců dětských domovů, zároveň je to také správná motivace, která mimo jiné zahrnuje utváření adekvátních kompetencí potřebných pro samostatný život. Dětský domov má možnost dítěti vytvořit *individuální plán*, ve kterém dítě čekají nejrůznější úkoly, kterými se učí k samostatnosti a seznamuje se s možnostmi, které následně může po odchodu využít. Je mnoho organizací, které nabízejí zajímavé programy, jejichž spojícím bodem je pomoc dětem z dětských domovů postavit se na vlastní nohy. Tyto organizace výrazně pomáhají zaměstnancům dětských domovů a dotvářejí přípravu dětí na odchod.

Některé dětské domovy vlastní při své instituci takzvané *tréninkové byty*, kde jsou děti ve věku od 15 do 18 let (Sámovka, © 2013). Osmnácté narozeniny jsou jednak prvním krůčkem k dospělosti, jednak propustkou z ústavní péče, jelikož v tento moment mladistvý rozhoduje sám za sebe a může dětský domov kdykoliv opustit. V tréninkovém bytě, který zároveň nabízejí i nejrůznější organizace (např. Sámovka nebo DOM), kde ale není samozřejmostí, že se do něj dostane každý jedinec, si mladý člověk vyzkouší jaké to je, starat se sám o sebe, vařit si, zodpovědně ráno vstávat do školy nebo na brigádu, uklízet a hlavně starat se o rozpočet na daný měsíc. Dětské domovy, které nemají možnost tréninkových bytů, tuto situaci řeší nejen oslovením zmíněných organizací, ale také tak, že alespoň o víkendech vytváří z jednoho bytu nebo výchovné skupiny tréninkovou skupinu pro své nejstarší děti.

Další možností přípravy je *prožít si určité modelové situace formou zážitkových kurzů nebo seminářů*. Tyto aktivity nabízejí jednak organizace, které se touto problematikou přímo zabývají, jako je například Život nanečisto (Múzy dětem, © 2013), který pořádají Múzy dětem nebo to jsou například velké firmy, jež mají nastavenou sociální politiku tak, že část ze svého rozpočtu věnují na dobročinné účely například ve formě sociálních aktivit a prací s dětmi z dětských domovů. V této souvislosti například společnost jako je Accenture (Člověk hledá člověka, © 2014) nabízí dětem pracovní pohovory nanečisto nejen v českém jazyce, ale také v angličtině. Největšími tématy

v této oblasti jsou tak domácnost a práce, které jsou základem pro možnost budování dalších hodnot.

Vedení mladých lidí k zodpovědnému přístupu k práci je důležité při jejich snaze, uplatnit se na trhu práce. Opět se v této kategorii nabízejí možnosti organizací nejčastěji ve spolupráci s velkými firmami, kde si mladiství mohou vyzkoušet různé druhy práce zejména po dobu prázdnin, kde tato zkušenost může být propojena s tréninkovým bydlením (Letní dům, © 2013). I během školního roku může mladistvý své schopnosti a dovednosti rozvíjet na brigádě. Pokud se mladý člověk osvědčí, má velké šance, že se mu daná brigáda stane prací nebo získá praxi a doporučení od svého zaměstnavatele.

Neměli bychom také opomenout *poradenskou činnost* (např. Člověk v tísni viz Poradce), která nabízí mladistvým orientaci v možnostech bydlení, práce, pomoci při komunikaci na úřadech a orientaci v sociálním systému (dávky, příspěvky na bydlení aj.). Zároveň poradenská pracoviště nabízejí *terapeutické a psychologické poradenství*, které je cennou pomocí pro psychiku mladého člověka, který se potýká s náročnou situací nejen přípravy, ale následně i odchodu z dětského domova.

V této souvislosti hraje důležitou roli také dětský domov, který má ve svých plánech v různých podobách tzv. „*povídání si o budoucnosti*“⁶, jež je v kompetenci *tet a strejdů*, kteří jsou s mladistvými každodenně v kontaktu a ke kterým mají mladiství často nejbližší z řad dospělých. Dětské domovy také organizují návštěvy na úřadech práce nebo v domech na půl cesty, aby daní jedinci mohli vidět, jaké mají možnosti a jak to v daných institucích funguje. Zároveň i dětské domovy pořádají na své půdě semináře a sezení s nejstaršími dětmi, se kterými řeší například i to, jak si najít bydlení, jak správně napsat životopis nebo kde hledat práci.

Veškerá tato činnost je o lidech a jejich přístupu. Kvalitní práce ze strany dospělých, ale zároveň ochota a hlavně zájem ze strany mladistvých je dobrou cestou ke společné spolupráci.

⁶ Každý dětský domov má individuálně nastavený plán práce se svými klienty. „*Povídání si o budoucnosti*“ je převzato z dětského domova v Ústí nad Labem na základě možnosti nahlédnutí do knihy plánů na celý rok.

2. 2. 3 Rizika spojená s odchodem z dětského domova

Děti a mladí lidé žijící v dětském domově nemají jinou možnost, než se přizpůsobit prostředí, v němž vyrůstají. Na základě této skutečnosti lze pozorovat určité společné prvky chování těchto jedinců, které jsou pro ně typické.

Riziko představuje jednak osvojení si nežádoucího chování nebo negativních reakcí (např. agresivita), které dítě získalo v rodině, jež nevykazovala vhodné prostředí pro zdravý rozvoj jedince. Rizikové faktory můžeme hledat také přímo v dětském domově a to v zázemí domova jako takového, kdy se používá označení, že tyto děti žijí tzv. ve *zlaté kleci* (Davidová et al., 2010, s. 79 - 80). Materiální vybavení dětských domovů je mnohdy na vyšší úrovni, než jaký by děti a mladiství měli ve své biologické rodině. Četné zájezdy do zahraničí jsou toho také důkazem. Ne však každý dětský domov je na tom stejně a často tato skutečnost závisí na šikovnosti vedoucího personálu a poloze ústavního zařízení na mapě České republiky. Dětský domov může být ve vztahu k dítěti také rizikový v rámci sociální izolace, jelikož se ne všechny dětské domovy nacházejí v městské zástavbě, ale nalezneme je na okrajích měst nebo na opuštěných místech daleko za městy jako pozůstatek přístupu k ústavní péči minulého režimu (Vocilka, 1999, s. 25 - 26). Přístup zaměstnanců je další velmi důležitou součástí při formování osobnosti jedince. Nevhodný přístup může negativně ovlivnit jedince vyrůstající v dětských domovech na celý život například v souvislosti s navazováním mezilidských vztahů.

Nejzávažnější rizika, která se mohou projevit v chování jedince v důsledku jeho odebrání od rodiny, a života v ústavní péči jsou spatřována v níže popsaných problematických okruzích:

- 1) **Porucha attachmentu** je stav, kdy je narušena schopnost kvalitně navazovat citová pouta a vztahy. Attachment je pro člověka nejzásadnější v raném věku zejména po narození, kdy navazuje blízký vztah s dospělým člověkem (v první řadě nejčastěji s matkou) a tím dochází k formování citového prožívání a schopnosti navazovat osobní vztahy. Tento vztah je u ústavních dětí narušen díky špatnému rodinnému zázemí a následnému odebrání dítěte nebo díky umístění dítěte do kojeneckého

ústavu hned po narození. Následkem této situace u dítěte nedochází k upevnění silného citového pouta dítě - matka a nedochází tak ke správnému zdravému vývoji jedince (Pöthe, 2008, s. 31 - 32). V praxi se tato skutečnost může projevovat například neschopností adekvátní citové odezvy vůči druhému člověku.

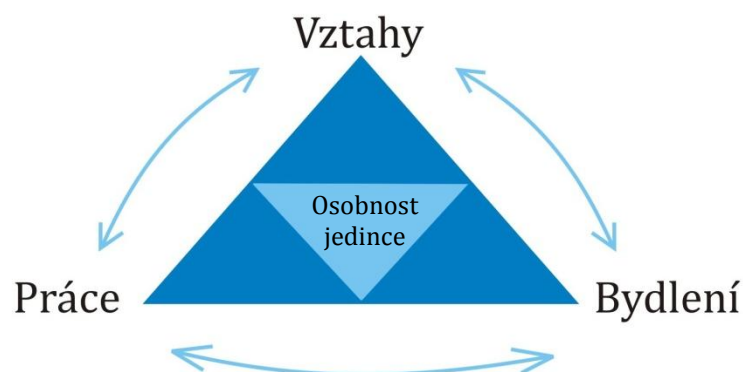
- 2) **Psychická deprivace** je rizikový stav jedince, který ohrožuje děti a mladistvé v ústavní péči. Deprivační syndrom se projevuje opožděním celého psychomotorického vývoje (např. opoždění vývoje řeči) na základě nedostatečného uspokojování některé důležité potřeby, kterou je nejčastěji nedostatek trvalého laskavého citového vztahu. V praxi můžeme u jedinců pozorovat například jejich neschopnost navazovat hlubší vztahy, pasivitu a nezájem jedince spojený s apatií (Matějček, 1994, s. 23, 73 - 74).
- 3) **Naučené chování** v podobě spoléhání se na druhé a s tím spojené *žití ze dne na den*, jež jedinci přináší neschopnost plánovat budoucnost, je dalším rizikovým faktorem. V dětském domově dítě dostane téměř vše, co potřebuje a co je potřeba, tak většinou dětský domov zařídí (např. komunikace s úřady, se školou aj.). Život v dětském domově je relativně dost organizovaný, takže se mladý člověk nemusí příliš starat a plánovat svůj čas. Po odchodu z dětského domova často dotyčný jedinec zjišťuje, že neví, jak naložit s volným časem. Zároveň se pro něj stává velmi obtížné, uvědomit si, že se musí v první řadě spoléhat sám na sebe a být sám aktivní v tom, čeho chce dosáhnout.
- 4) **Účelové chování** navazuje na předešlou problematiku. Vzniká na základě systému výchovy v podobě odměn a trestů. Mladý člověk následkem této výchovy jedná na základě získávání užitků a vyhýbání se trestů a ne na základě vlastního přesvědčení a motivace.
- 5) **Nemožnost přejímat pozitivní role v rodině** a absence rodinné dynamiky vede ke zkresleným představám o tom, jak má fungovat běžná rodina a jak probíhá výchova dětí. Idealizace rodinných vztahů ve spojení s velkou důvěřivostí je ohrožujícím faktorem pro jedince, který se tak může stát obětí nejrůznějších podvodníků. Zároveň **absence mužských vzorů**, která je v ústavech způsobena vysokou feminizací profese vycho-

vatele zejména v důsledku nepřilíš lichotivého finančního ohodnocení, se může stát určitým hendikepem pro mladé chlapce odcházející z ústavní péče v podobě navazování partnerských vztahů a plnění mužských rolí.

- 6) ***Nedostatek praktických zkušeností*** mladistvých je realitou v dětských domovech. Mladí lidé nemají možnost vidět, jak například funguje finanční stránka rodiny. Odkud plyne přísun peněz do rodiny a jak se s penězi hospodaří. Vychovatelé jsou zaměstnanci dětských domovů a bohužel zde není prostor pro suplování fungování rodiny do všech detailů. Jak jednat s úřady a jak si vyřídit různé formální záležitosti (např. zajít na poštu), to jsou situace, se kterými se jedinci z dětského domova příliš do kontaktu nedostávají. Po odchodu z domova mladým lidem může nějakou dobu trvat, než se zorientují a naučí se systému fungování formálních institucí rozumět. Stejně tak potřebují čas v zorientování se v mezilidských vztazích a fungování rodiny.

Představili jsme si rizika, která mladé lidi mohou ohrožovat následkem jejich minulosti a zkušenosti s jejich biologickou rodinou, systémem fungování ústavní péče a jejího dopadu na způsob myšlení a chování mladých lidí. Nyní si představíme ta rizika, která čekají na mladé lidi v běžném životě mimo domov.

Závažným rizikovým faktorem může být nevhodné *sociální prostředí*, kterým se mladý člověk nechá ovlivnit a přijme jeho *životní styl* za sobě vlastní. Takovéto přijetí může mít za následek *sociální vyloučení* na základě sociálně patologických jevů, mezi něž patří kriminalita, bezdomovectví nebo drogová závislost. Bezdomovectví může být vyústěním ztráty motivace a rezignace na systém společnosti a systém práce, ve kterém se jedinci nedaří uplatnit se. *Nezaměstnanost* je problematickým prvkem, a pokud trvá déle jak 6 měsíců (Štechová, 2008, s. 24), snižuje se motivace jedince pracovat. Pro mladé lidi, kteří si prošli ústavní péčí, je tento fakt vysoce rizikový. Jako spojené nádoby zde fungují mezilidské vztahy, schopnost najít a udržet si práci a bydlení (Obr. 2).

Obrázek č. 2: Sociální prostředí.

Fungování sociálního systému a práce sociálních pracovníků také může výrazně přispět a ztěžovat situaci mladého člověka. Například pokud mladý člověk vychází z dětského domova v Ústí nad Labem, ale svůj trvalý pobyt má nahlášen v Jablonci nad Nisou u své biologické rodiny, kterou nikdy neviděl, ale není možné, aby měl trvalý pobyt v dětském domově, tak tato skutečnost přináší hned několik nepříjemností. Takovýto mladý člověk má svého sociálního pracovníka, u kterého může žádat například o příspěvek na bydlení v Jablonci nad Nisou a až po této návštěvě může řešit převedení všech záležitostí svojí osoby do Ústí nad Labem. Pokud mladý člověk nemá možnost vytvořit si trvalé bydlení v Ústí nad Labem, jsou jeho příspěvky zasílány biologické rodině. Tato situace se dá následně řešit převedením trvalého pobytu na úřad v místě, kde se mladý člověk nachází. Jestliže se tento jedinec dostane do situace, kdy na cestu do Jablonce nemá peníze, nemůže tak začít řešit svoji situaci, jelikož sociální pracovník v Ústí nad Labem potřebuje písemné potvrzení od úředníka z Jablonce nad Nisou o převedení osoby pod gesci jiného úřadu. Míra byrokracie tak mladého člověka může dostat do rezignovaného postoje vůči úřadům a pasivního přístupu k řešení této situace.⁷

2. 2. 4 Kam odcházejí mladí lidé po opuštění dětského domova?

Pokud se půjdeme zeptat mladistvých, kteří se zrovna připravují na odchod z dětského domova, na otázku co pro ně znamená svoboda, tak velmi pravdě-

⁷ Sepsáno na základě osobní zkušenosti při práci s mladou dívkou, která opustila dětský domov a řešila svoji novou situaci na začátku roku 2014. Dívka v současné době žije v domě na půl cesty a od září se chystá znovu studovat, aby zvýšila svoji kvalifikaci a šance pro nalezení pracovního uplatnění.

podobná odpověď bude vypadat asi následovně: „*Svoboda pro mě znamená volnost. Budu si moct dělat, co budu chtít. Nikdo mě už nebude buzerovat.*“⁸

Startovací podmínky mladých lidí v dětských domovech jsou velmi diferencované v závislosti na minulosti jedince a na jeho aktuálních možnostech. Někteří mají možnost vrátit se ke své rodině nebo ke svým příbuzným, což je pro některé velkou výhodou, pro jiné se to však může stát tvrdým pádem do reality. Taková rodina nebo příbuzní v mladém člověku často vidí pouze zdroj financí nebo pracovní síly. Jedinec následně zjišťuje, že jeho představy o rodině byly zidealizované a daleko od skutečného obrazu. Někteří z těchto jedinců uvádějí, že si museli sáhnout až na samé dno, aby svoji situaci začali řešit.

Jiní mladí lidé připravující se na odchod z dětského domova odcházejí bydlet ke svým partnerům nebo k rodičům jejich partnera/ky. Další variantou, kterou tito jedinci využívají, je bydlení u přátel v podobě takzvaného spolubydlení. Ti, co však nemají tyto zmíněné možnosti nebo je nechtějí takto využít, svoji situaci buď řeší tak, že již mají zajištěnou práci nebo si ji hledají a jdou rovnou bydlet do nájemního bytu bez další pomoci někoho zvenčí nebo hledají alternativní typy bydlení, které si zde níže představíme.

Dům na půl cesty

Dům na půl cesty nebo bydlení na půl cesty je jedna z forem sociálních služeb, která spadá pod zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a nabízí bydlení lidem ve věku od 18 do 26 let, kteří přicházejí ze zařízení ústavní výchovy nebo z pěstounské péče. Je to zařízení, které mladým lidem nabízí bydlení na přechodnou dobu, které není zadarmo a je tudíž nutná aktivní spoluúčast a spolupráce na bydlení a aktivitách tohoto zařízení. Klient zařízení buď chodí do práce, nebo na brigády, minimálně však musí mít přiznaný nebo přislíbený příspěvek na bydlení. Částka, kterou jedinec za bydlení přispívá, není vysoká, jelikož tyto domy jsou finančně dotovány. Klient je zároveň povinen dodržovat pravidla a nastavený harmonogram zařízení, ve kterém jsou zahrnuty činnosti na podporu rozvoje osobnosti jedince.

⁸ Informace získané na základě osobního rozhovoru s dětmi v dětském domově.

Startovací byty

Startovací byty jsou určeny zejména mladým lidem, kteří si prošli domem na půl cesty, prokázali určitou míru samostatnosti a prošli tímto zařízením bez závažného konfliktu. Další variantou jsou byty určené jedincům v dětských domovech po dovršení jejich osmnáctých narozenin, jež slouží jako příprava pro samostatný život. Do těchto bytů jsou umisťováni jedinci, kterým jejich situace neumožňuje platit tržní nájem, ale jejich míra odpovědnosti a stabilita umožňuje, aby mohli postoupit další krok k samostatnému bydlení. Do těchto bytů se klienti dostanou na základě výběru, jelikož jejich počet je omezený a v závislosti na možnostech organizací (např. organizace Sámovka v Praze je nejen domem na půl cesty, ale vlastní i startovací byty) nebo dětských domovů, které je spravují. Nájem v těchto bytech je podstatně nižší než v tržních bytech a to zejména díky dotacím.

Kolej nebo studentský dům

Koleje nebo studentské domy jsou určeny těm mladým lidem, kteří studují. Na základě výborného prospěchu může jedinec získat stipendium a každý student může žádat o příspěvek na bydlení. Studentské domy, do kterých přicházejí mladí lidé z dětských domovů, jsou buď bezplatné po dobu studia na škole, nebo náklady spojené s bydlením pomáhá jedinci hradit dětský domov. Například projekt městské části Prahy 10 hradí těmto jedincům jak náklady spojené se studiem zaměřené na Vysokou školu finanční a správní, která se na projektu spolupodílí, tak bydlení ve studentském domě (Desítka pomáhá, © 2014).

Azylový dům

Azylový dům je zařízení, které nabízí své bydlení na přechodnou dobu lidem, kteří se nacházejí v tíživé životní situaci, která je velmi často spojena se ztrátou bydlení. Za bydlení se zde platí velmi nízké částky, takže je tento typ zařízení přístupný široké škále klientů. Azylové domy často bývají rozděleny podle typu zaměření na určitou cílovou skupinu klientů např. azylové domy pro matky s dětmi nebo azylové domy pro muže. Dále azylové domy nabízejí odborné sociální poradenství a pomoc při řešení tíživé situace klienta.

3 Příklady dobré praxe

Uvedení do teorie problematiky odcházení mladých lidí ze zařízení ústavní péče s odkazem na realitu a praxi, se kterou zaměstnanci dětských domovů nebo sociální pracovníci dennodenně přicházejí do kontaktu při práci s těmito jedinci, bude v následujících odstavcích rozvedena o konkrétní příklady dobré praxe. Výběr organizací je zde ovlivněn kontaktem a případnou spoluprací autorky této práce s lidmi z vybraných organizací, které se této problematice věnují na profesionální úrovni.

3.1 *Vteřina poté*

Vteřina poté je organizací, která se z velké části skládá z lidí, jež si prošli výchovou v ústavním zařízení nebo se stále v těchto zařízeních nacházejí, ale současně studují na školách, zejména vysokých. Je to skupina mladých lidí, kterým není lhostejné, v jakém stavu se v současné době nachází ústavní výchova a místo mladého člověka v ní. Jejich hlavním cílem je, aby hlasy dětí, které se právě nyní nacházejí v ústavní péči, byly slyšet a byl brán skutečný ohled na zájem dítěte, jak o něm píše Úmluva o právech dítěte. Na stránkách Vteřiny poté jsou umístěny hlasy některých dětí z dětských domovů a jejich příběhy ze života v dětských domovech, které jsou plné jak pozitivních, tak také negativních zážitků. Život v dětském domově tak ukazují ve světle, které není černobílé.

Organizace se dále spolupodílí na realizaci projektu Ministerstva práce a sociálních věcí nazvaném Právo na dětství, které je součástí Národní strategie ochrany práv dětí. Zároveň sama Vteřina nabízí právní poradenství všem dětem z ústavních zařízení, které se potýkají s jakýmkoliv problémem a mají zájem ho řešit. Stačí napsat přes jejich webové stránky do poradny, kde je jejich dotaz postoupen specializovanému právníkovi a řešen výhradně s ohledem na soukromí a anonymitu dítěte nebo mladého člověka.

Vzhledem k tomu, že většina členů si prošla ústavní péčí a poradila si s postavením se na vlastní nohy, je jejich zájmem tyto zkušenosti předávat dále. Pro ty, kteří se stále nacházejí v dětském domově, jsou tyto motivační rozhovory velkou inspirací a hnacím motorem k úspěšnému vstupu do samo-

statného života. Pocit, že na to jedinec není sám a možnost poradit se s někým, kdo si již stejnou nebo podobnou cestou prošel, je velmi cenným obohacením pro mladého člověka, který se chystá opustit dětský domov. S ohledem na semináře, které se zaměřují na přípravu mladých lidí na odchod z dětského domova, se z pohledu mladých lidí z ústavních zařízení často setkáte s postojem typu: „*Co mi ta paní tady bude vykládat, když vůbec netuší jaké to je. Vždyť ona nikdy v takové situaci nebyla a bude mi tady radit, jak to mám udělat. To se jí to radí, když ona má rodinu a já ne.*“⁹ V této souvislosti je práce Vteřiny důležitou součástí těchto a podobných aktivit zaměřujících se na problematiku odchodu z dětského domova.

3.2 Letní dům

Občanské sdružení Letní dům je organizací, která se plně ve své činnosti věnuje dětem a mladým lidem procházejícími náhradní výchovnou péčí nebo pocházejícími z nefunkčních rodin. Jejich aktivity se přímo zaměřují na problematiku odcházení z ústavních zařízení a schopnosti daných jedinců zvládnout samostatný start v nové životní etapě. V jejich nabídce nalezneme sociální službu nazvanou *provázení mladých lidí z dětských domovů na cestě k samostatnosti* (Letní dům, © 2014). Je to služba, která své aktivity nabízí těm jedincům, kteří jsou starší 18 let a již opustili dětský domov.

Doprovázení spočívá v podpoře mladého člověka najít si práci a bydlení za aktivního přístupu samotného jedince. Sociální pracovník učí v první řadě mladé lidi, jak se vyznat ve městě a systému městské dopravy. Společně volají na nabídky bydlení a vyhodnocují situaci a možnosti. Zároveň Letní dům spolupracuje s různými firmami, které nabízejí pracovní pozice konkrétně mladým lidem z dětských domovů. Díky tomu je možné v relativně krátkém časovém horizontu najít danému jedinci práci. Součástí je také doprovázení na úřady a jiné instituce. Od mladého člověka je vyžadována velká míra aktivity, spolupráce a účast na společných akcích Letního domu. Tyto akce podporují aktivní sociální začlenění mladého člověka zejména v momentě, kdy odchází

⁹ Z osobního rozhovoru s dětmi v dětském domově.

z dětského domova například z Teplic a přichází do Prahy, kde má zázemí Letní dům a realizuje zde svoje aktivity.

Nedůvěra nebo stydlivost u těchto mladých lidí není ničím neobvyklým. Seznámení se s člověkem, který vykonává sociální práci a zároveň chce navodit přátelský vztah, je dobrou cestou k úspěchu. Mladý jedinec má tak pocit, že při něm někdo stojí, že má někoho, na koho se může s čímkoliv obrátit a jeho problémy je možné zdárně vyřešit. Díky tomuto osobnímu přístupu a doprovázení mladých lidí se Letní dům řadí mezi ty organizace, které poskytují velmi kvalitní služby a zázemí pro mladé lidi z dětských domovů.

3.3 Rozlet

Obecně prospěšná společnost Rozlet je organizace, která nabízí zaměstnání mladým lidem opouštějícím dětské domovy. Díky tomu se Rozlet řadí mezi sociální podniky, jehož zaměření je gastronomického charakteru. Toto zaměření je zcela na místě ve vztahu k tomu, že mnoho jedinců cílové skupiny jsou absolventy učňovských oborů kuchař nebo číšník. Rozlet provozuje kavárnu CafeeBazaar, ve které nalezneme mladé lidi v tréninkovém programu, jenž obnáší, že každý zaměstnanecký post je obsazen dvěma pracovníky. V praxi to znamená, že na každém postu je mladý člověk a jeho „kouč“, který na něj dohlíží, motivuje, pomáhá a společně s mladým člověkem pracuje.¹⁰

Rozlet organizuje také společné aktivity, aby docházelo k sociálnímu začleňování a aktivizaci těchto mladých lidí. Z rozhovorů s mladými lidmi se můžete dozvědět, že po opuštění ústavního zařízení nevěděli, co s volným časem. V dětském domově byli často zvyklí, že čas měli přesně zorganizovaný a často se o to nemuseli vůbec starat, protože je například *teta nebo strejda* ráno budili do školy nebo jim říkali, v kolik hodin, kde a co budou dělat. „*V sobotu ráno jsem se vzbudil. Nemusel jsem do práce. Ležel jsem v posteli a koukal jsem do zdi, protože jsem nevěděl, co mám dělat. Ted' už je to ale lepší, naučil jsem se*

¹⁰ Informace získané na základě rozhovoru se zaměstnankyní restaurace CafeeBazaar.

to a chodím sportovat.“¹¹ Toto je jedna z odpovědí, kterou po rozhovoru můžete od těchto mladých lidí získat.

Rozlet svou činností výrazně přispívá k začleňování mladých lidí do pracovního procesu a pomáhá jim, naučit se pro někoho i tak banální věc, jako je vstát ráno na zazvonění budíku a jít do práce načas.

II PRAKTICKÁ ČÁST

V České republice vzniká relativně mnoho projektů, které se všemožným způsobem snaží pomoci dětem z dětských domovů. Je otázkou, na kolik jsou tyto projekty účinné. Většina z nich je organizována zejména prostřednictvím neziskových organizací. V nabídce takovýchto projektů nalezneme také ty, které mladé lidi připravují na odchod z dětského domova. Například projekty učící cílovou skupinu hospodařit s penězi, uspět u pohovoru, umět nakupovat nebo jednat na úřadech či umět obstát v mezilidské komunikaci.

Cílem diplomové práce je popsat přípravu a realizaci projektu s názvem *Vodchod*, který se zabývá problematikou odcházení mladých lidí z dětských domovů. K podílení se na realizaci projektu byli vyzváni mladiství z dětského domova v Ústí nad Labem ve věku 15 až 18 let, kteří se tak stali vzorkem respondentů. Tento vzorek předurčil cílovou skupinu pro další produkci projektu v dalších dětských domovech. V projektu byly využity metody observační, aktivizující a metoda rozhovoru.

Projekt nepřináší mladým lidem v dětských domovech návody, jak situaci odchodu řešit, ale přináší prostor k zamyšlení nad danou situací a náhled, jak to vidí určitá skupina mladých lidí z vybraného dětského domova. Díky tomu další dospívající zjišťují, že v tom nejsou sami. Jde tu primárně o otevření tématu mezi samotnými „děťmi“ a také mezi jejich vychovateli. Proč tento projekt vznikl? Ovlivní projekt mladé lidi vyrůstající v dětském domově nebo ne? Má smysl něco takového dělat? Jak to vnímají samotní aktéři zapojení do projektu a jací jsou ti, co přicházejí s projektem do kontaktu? Na tyto otázky by diplomová práce měla nalézat odpovědi.

¹¹ Z rozhovoru s mladým klukem, který žije a pracuje v Praze. Vystudoval vysokou školu. Bydlí sám v bytě, sportuje a zapojuje se do aktivit na pomoc dalším dětem opouštějící dětské domovy.

4 Projekt Vodchod

Projekt *Vodchod* vznikl jako realizace pedagogické odnože ke vznikajícímu dokumentárnímu filmu Hany Ludvíkové s pracovním názvem *Kofolové děti*, který mapuje život několika dětí v konkrétním dětském domově a jejich následný život po odchodu z dětského domova. Hana Ludvíková prezentovala svůj záměr na vznik pedagogického projektu na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy, kde hledala studenty, kteří by měli zájem projekt zrealizovat. Téma projektu mne zaujalo a tím započala moje spolupráce s Hanou Ludvíkovou, která trvá dodnes. Realizace projektu se dále účastnila Dominika Jírová a Hana Třeštíková, která produkčně zastřešuje vznikající dokumentární film. Aby projekt mohl být uskutečněn, bylo potřeba získat finance. Přes organizaci *Mládež v akci* byla podána žádost o grant od Evropské unie, která byla uznána a grant schválen. Díky tomu mohla začít práce na projektu.

V červnu roku 2012 byl projekt realizován v prvním dětském domově v Ústí nad Labem. Zúčastnění jedinci z ústeckého dětského domova výrazně přispěli k tvorbě materiálů a k realizaci výstupu v podobě brožury s názvem *Vodchod a co dál?* Projekt byl rozdělen do dvou částí. Záměrem první etapy projektu bylo vytvořit takový výstup, jehož ústřední myšlenka spočívala v realizaci založené na principu „*děti dětem*“. V praxi to znamenalo, že byl pro mladé lidi z dětského domova zrealizován workshop, ze kterého vzešlo několik výstupů, které byly využity k tvorbě brožury s již zmíněným názvem *Vodchod a co dál?* V druhé etapě byly uskutečněny workshopy a prezentace v dalších dětských domovech nebo na akcích s mladými lidmi z dětských domovů za využití práce s brožurou, která účastníkům zůstala a kterou mohou využívat samostatně nebo ve spolupráci s *tetami a strejdy* v dětském domově. Těchto workshopů se také aktivně účastnili dva mladiství, kteří se podíleli na vzniku brožury a touto cestou své vrstevníky motivovali ke komunikaci nad tématem odcházení a seznamovali je s tím, jak toto téma sami vnímají (jak se připravují na odchod z dětského domova) a jak ho zpracovali v jednotlivých úkolech, které se v brožuře objevují.

Vizí projektu je rozšířit působnost do všech dětských domovů prostřednictvím vlastní iniciativy a přímé komunikace s mladými lidmi a jejich vychova-

teli. Dále ve spolupráci s občanským sdružením Múzy dětem, které se problematikou odcházení přímo zabývá a pořádá pro mladé lidi z dětských domovů kreativní víkendové pobyty připravující dotyčné jedince na odchod z ústavního zařízení. V průběhu uskutečňování projektu došlo k navázání spolupráce také s organizacemi Mimo domov a Vteřina poté.

Projekt byl původně koncipován pro regionální působnost zaměřenou na ústecký kraj, avšak v průběhu realizace došlo k rozkrytí širšího potenciálu zejména skrze komunikaci a spolupráci s dalšími organizacemi, které pomohly s rozšiřováním povědomí o projektu mezi mladé lidi v dětských domovech. Díky této skutečnosti se projekt stal nadregionálním ve své působnosti (například se brožury dostaly také do DD Mikulov). V současné době se tak projekt rozšiřuje do dětských domovů po celé České republice.

4.1 Důvody vzniku brožury

Na základě pozorování a rozhovorů s dětmi, ale také se zaměstnanci dětského domova, jsem dospěla k závěru, že chybí spojovací článek v komunikaci otevírající zásadní téma odcházení na kvalitní úrovni. Dozvěděla jsem se, že povídání o budoucnosti mají zaměstnanci zapsané ve svých plánech a osnovách, ale zároveň ze slov zaměstnanců vyplynulo, že na toto téma není tolik času, kolik by bylo potřeba.

Ze strany samotných dětí jsem se dozvěděla, že se často toto téma odbývá nezajímavou přednáškou dospělým člověkem, jež přichází ze specializované organizace a pouze si tzv. odškrtně splněný úkol, ale již nesleduje dopad své práce. Tyto zjištěné informace nelze předkládat jako absolutní pravdy, ale jako fakta, se kterými se někteří mladí lidé setkávají a je nutné s nimi pracovat. Tyto podněty daly vzniknout brožurě, která se dostává mladým lidem a zaměstnancům v současné době do rukou a věřím, že se stane chybějícím spojovacím článkem v komunikaci nejen mezi samotnými mladými lidmi, ale také v komunikaci s *tetami a strejdy* v dětském domově v rámci tématu odcházení.

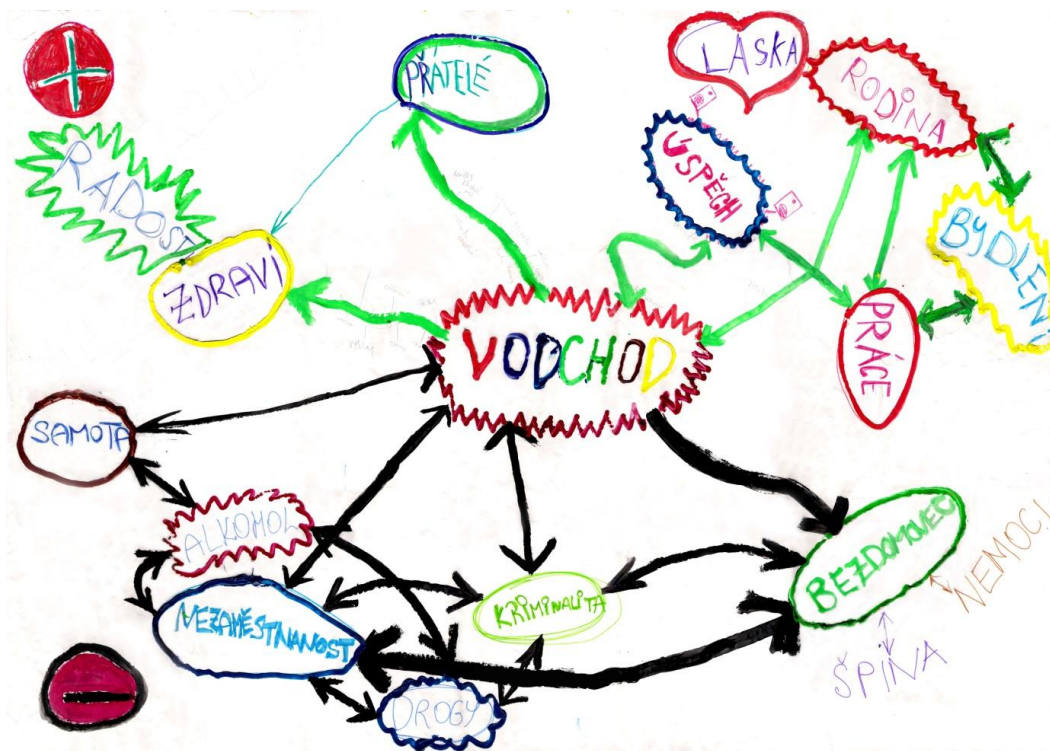
4. 1. 1 Brožura pro klienty dětských domovů a pro pracovníky těchto zařízení

Projekt *Vodchod* v první řadě započal svoje aktivity formou **terénní práce a přímé komunikace s mladými lidmi z dětského domova**, při které byla mapována daná situace v konkrétním dětském domově v Ústí nad Labem. Další aktivitou bylo přenesení mapovaného tématu do podoby myšlenkových map a vymezení konkrétních úkolů, které byly následně s mladými lidmi řešeny.

Výstupem se stala brožura, která vznikla ve spolupráci s mladými lidmi z dětského domova na základě realizace prvotního workshopu v dětském domově. Brožura má podobu tzv. *“děti dětem“* jak již bylo zmíněno. Tato strategie vznikla na základě rozhovorů s mladými lidmi, od kterých bylo zjištěno, že velice účinnou motivační složkou je fakt, když zásadní informace sdělují vrstevníci a zejména ti, co se nacházejí nebo nacházeli ve stejné situaci a prošli si výchovou v dětském domově. Takto předané informace zvyšují míru důvěry a zájmu ze strany dětí v dětském domově.

Hlavními body prvotního workshopu se stalo mapování toho, jak o daném tématu přemýšlejí samotní mladí lidé v dětském domově (Obr. 3). Dále jak sami sebe vidí za několik let v souvislosti s tím, čeho by jednou chtěli dosáhnout a čeho by se chtěli vyvarovat. V posledním úkolu zúčastnění jedinci dostali do ruky kameru a na základě témat, která je zajímala, pokládali otázky nejen svým kamarádům v dětském domově, ale také kolemjdoucím na ulici. Následovaly společné reflexe, při kterých došlo k domluvě na finální podobě brožury, její formě realizace a návrzích na distribuci a prezentaci.

Motivační větou projektu se stala ta, která říká, že i kdyby projekt měl pomoci jednomu člověku, tak mělo smysl na něm pracovat. Avšak ambice směřovaly mnohem výše. Po dvouleté intenzivní práci se k projektu připojily další aktivity a v neposlední řadě další brožurka, která se zabývá problematikou situace po odchodu z dětského domova, která bude popsána v odstavci nazvaném *„Tahák“ na cestě z dětského domova*.

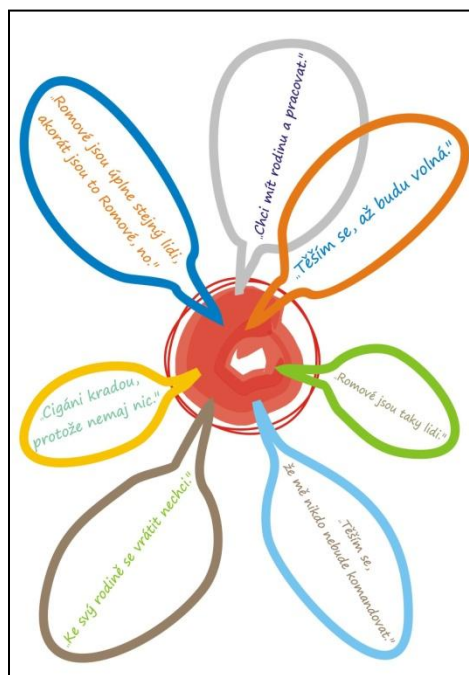
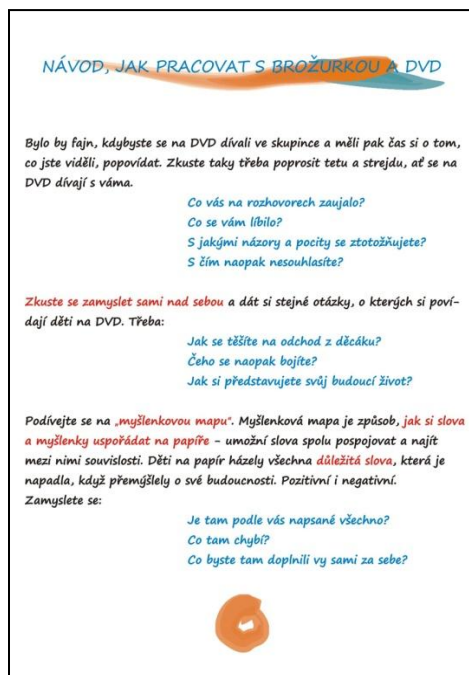
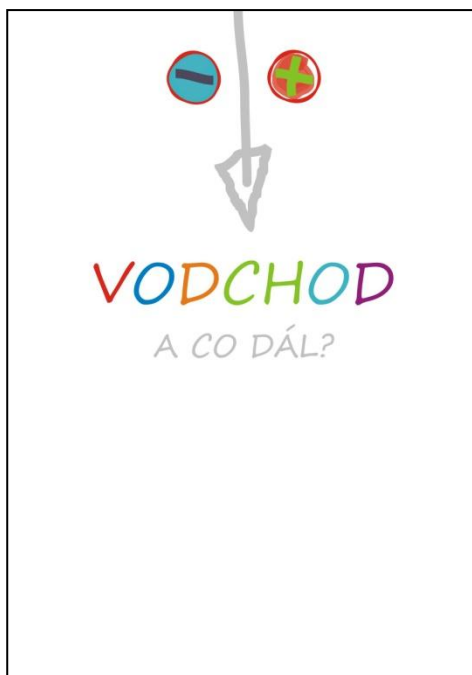
Obrázek č. 3: Myšlenková mapa vytvořená klienty dětského domova.

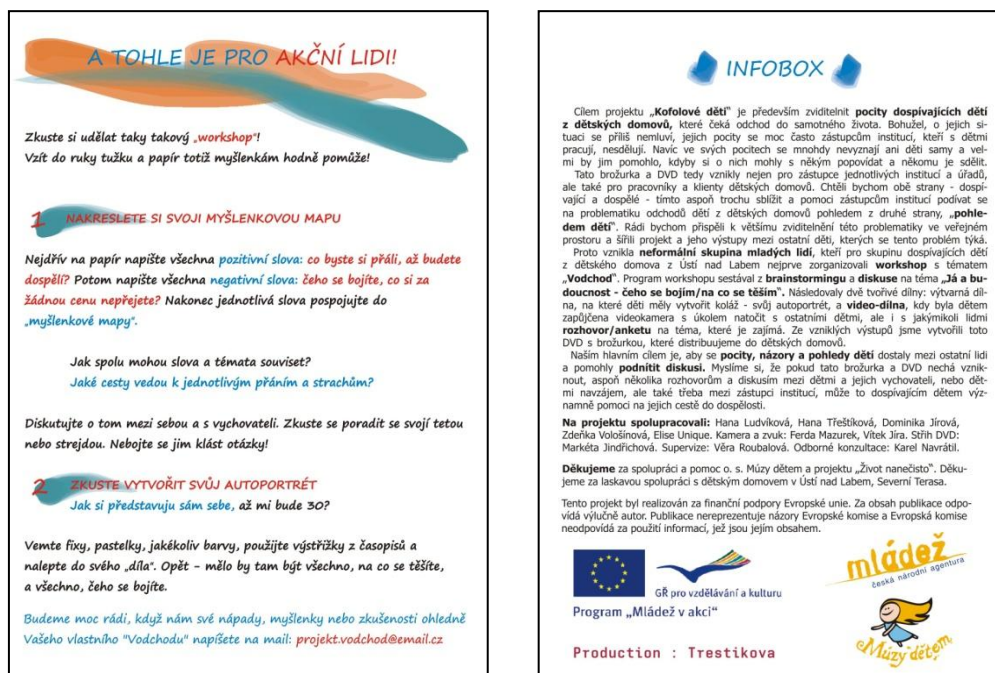
4. 1. 2 Finální podoba brožury

Brožura¹² se skládá z několika částí. První strana po úvodu nese titulku *Čau lidi*, který vysvětluje vznik a smysl brožury a seznamuje čtenáře s jedinci, kteří se na realizaci podíleli. Dále se zde nachází *návod*, jak s brožurou pracovat. Nalezneme zde hesla a věty, které zazněly při realizaci prvotního workshopu a jsou přítomné na *dvd*, které je součástí brožury. Na *dvd* je videozáznam zachycující průběh workshopu společně s anketou na témata, která mladé lidi nejvíce zajímala. Na stránce nazvané *A tohle je pro akční lidi*, nalezneme tvořivé úkoly, které dotvářejí tematiku odcházení z dětského domova. Nalezneme zde také vlepenou přílohu v podobě plakátu, kde se na jedné straně nalézá *myšlenková mapa* (Obr. 3), kterou vytvořili dospívající z dětského domova a z druhé strany můžeme vidět *portréty* těchto dospívajících jako výstup dalšího tvořivého úkolu řešící téma, čeho chci/nechci dosáhnout ve svém životě ve vztahu s odchodem z ústavní péče.

¹² Brožura *Vodchod a co dál?* je součástí diplomové práce ve své fyzické podobě. Dále je k nahlédnutí na webových stránkách Právo na dětství (Právo na dětství, © 2013) nebo na stránkách Vteřina poté (Vteřina poté, © 2013).

Brožura (Obr. 4) není návodem k řešení, ani přímým návodem pro realizaci workshopu, ale udává možnosti, jak o tématu začít mluvit. Každý, komu se brožura dostane do ruky má možnost celý projekt uchopit komplexně nebo si z něj vytáhnout dílčí body a ty rozvádět se svým kamarádem, dalším členem dětského domova nebo s *tetou* či *středou* v dětském domově.

Obrázek č. 4: Brožura *Vodchod a co dál?*

4. 1. 3. Faktory realizace projektu

Následující informace se staly také součástí závěrečné zprávy pro Mládež v akci, díky které byla získána dotace na uskutečnění celé koncepce projektu *Vodchod*. Projekt byl přímo zaměřen na lidi s omezenými příležitostmi (dospívající z ústavní péče - zejména Romové) a na rozšíření povědomí o této problematice.

Děti z dětských domovů bývají velmi často omezeny *sociálně* (absence rodiny a další záchranné sítě mezilidských vztahů, nedostatečná připravenost a informovanost řešit různé problémy a obracet se o pomoc na správná místa), *ekonomicky* (obzvláště po odchodu z dětského domova, kdy často padnou na sociální dno), ale i ve sféře *vzdělávání* (ve většině případů mají různé poruchy učení a chování a jsou přeřazované do zvláštních škol). Mnoho věcí, které se děti z rodin učí přirozenou cestou a postupně, se k těmto dětem často dostává v omezené míře, na poslední chvíli nebo vůbec. To vše výrazně přispívá ke ztížení možností jejich zapojení do společnosti. Na základě těchto skutečností bylo rozhodnuto přizpůsobit celou koncepci projektu **neformálnímu vzdělávání** a posílení povědomí dětí v těchto oblastech, ale také na podporu samotných dětí: *díky projektu měly větší možnost si o tématech*

týkajících se jejich budoucnosti a samostatnosti s někým popovídat, sdělit své pocity a vyjádřit své názory. Získaly možnost si věci v hlavě lépe utřídit a taky se snad zvětšil jejich pocit, že jim někdo naslouchá.

Těmto dětem a jejich potřebám byla přizpůsobena hlavně forma aktivit - kromě neformálních a přátelských vztahů byla v rámci workshoptů zvolena hlavně zajímavá, pochopitelná a motivující forma (např. v imaginaci v jejich autoportrétech budoucích já, kde se zaměřovaly hlavně samy na sebe). Pro děti bylo vytvořeno podnětné a tvůrčí prostředí, ve kterém bylo využito komplexní formy práce s dětmi - došlo k působení na kognitivní, afektivní a psychomotorickou stránku dětské osobnosti. Při práci s dětmi byly zásadní **aktivizující metody**, jejichž postupným sledem kroků bylo dosaženo určitých záměrů - v tomto případě šlo o otevírání tématu problematiky odcházení z dětského domova.

4. 1. 4. Použité metody

Diskusní metoda: vzájemná komunikace, při níž jsem si s dětmi vyměnila názory na dané téma - argumentace, návrhy na řešení určitého problému, situace atp.

Heuristická metoda: s dětmi jsem společně hledala **strategie při řešení daných problémů, situací** na základě dostupných informací a pomocí logických postupů, které byly dětem dobře srozumitelné.

Situační metoda: na konkrétním příkladu ze života jsem rozebírala postup řešení určité situace (zjistila jsem, že je pro děti zásadní a motivující, pokud mohou problematiku odcházení konzultovat s někým, kdo si již touto cestou prošel - zde od dětí vzešly podnětné náměty, jak rozšířit činnosti spojené s otevíráním tohoto závažného tématu; v průběhu projektu jsem získala kontakty na mladé lidi, kteří ústavní péči opustili a jsou ochotni se do dětských domovů navracet a s dětmi o své situaci hovořit).

Mentální mapování: jde o grafické uspořádání myšlenek; díky této metodě jsou zapojeny obě mozkové hemisféry - tato metoda dětem nabídla celkový náhled nad osvojovanou problematikou - zviditelnění pozitiv a negativ při odcházení z DD prostřednictvím myšlenkové mapy; náhled na sebe sama

prostřednictvím tvorby autoportrétu - stručnost, přesnost textu či obrazu a zejména účelnost.

4. 1. 5 Supervize

Součástí projektu se stala skupinová supervize, která často přinášela možnost konfrontovat své názory v bezpečném prostoru, vyjasnit si různé nejasnosti, očekávání, verbalizovat možné obavy či hledat řešení dílčích problémů. Supervizorem projektu se stala paní Věra Roubalová, která se současně stala i určitým mediátorem. Paní psychologka Roubalová se nesnažila nijak konkrétně radit, spíše podporovala ve schopnosti podívat se na věci očima ostatních, z odstupu, říct si jasně a konkrétně co od druhých očekávám. Je velmi pravděpodobné, že by bez ní nedošlo k otevření prostoru pro některé důležité věci. Její podpora byla vnímána velmi pozitivně. Dodnes s paní psychologkou spolupracuji a hodnotím supervizi jako důležitou součást svojí práce. Zároveň ji vnímám jako ochranu před syndromem vyhoření. Zejména v takto specifické práci s vybranou částí populace je reflexe, supervize nebo návštěvy psychologa podnětnou součástí práce.

4. 2 Výjezd za mladými lidmi do dětského domova

Během realizace projektu *Vodchod* došlo ke spolupráci s organizací Múzy dětem, která nabídla spoluúčast na výjezdu do dětského domova v Žatci¹³. V žateckém dětském domově se nacházela skupina mladých lidí, které brzy čeká odchod z dětského domova, se kterými byl uskutečněn tvořivý workshop a rozdali se jim brožury *Vodchod a co dál?*. Dále došlo také k motivaci zaměstnanců DD, kteří na projekt reagovali pozitivně.

Výjezd do DD Žatec proběhl dne 31. března 2013 v rámci víkendového výjezdu Múzy dětem. Po pohybových a výtvarných aktivitách vedených Múzami, přišel na řadu workshop, který do dne vnesl vážnější téma problematiky odcházení z DD. S vybranou skupinkou mladých lidí, pro které toto téma bylo aktuální, jsem se uchýlila společně se svojí kolegyní do intimnějšího prostředí jednoho z pokojů v domově. Do Žatce přijeli také dva mladí lidé z DD v Ústí nad Labem, kteří se přímo podíleli na vzniku brožury. Účastnili se prezentace

¹³ V příloze diplomové práce nazvané *Fotografická dokumentace* jsou vloženy fotografie z výjezdu do DD Žatec.

brožury a také se zapojili do přímé komunikace se svými vrstevníky. Společné setkání mladých lidí za vedení dospělých lektorů Zdeňky Vološínové a Hany Ludvíkové dalo vzniknout podnětným rozhovorům a myšlenkám, které jsme v podobě bodů zanesli do myšlenkové mapy pozitiv a negativ týkajících se odchodu z DD. Dále jsme společně tvořili portréty, na kterých mladí lidé sami sebe vyobrazovali tak, jak by chtěli jednou vypadat ve vztahu k tomu, čeho by chtěli dosáhnout. Zároveň vyobrazovali profil, který ukazoval, čemu by se chtěli vyvarovat a čím by rozhodně nechtěli být.

Většina zúčastněných byla romského původu, což vneslo do společné interakce závažná témata v podobě problematiky komunikace Romů s majoritní společností na základě českého jazyka jako jejich jazyka sekundárního. Dalším závažným tématem byli skinheadi a jejich přístup k Romům, kterých se mladí lidé velmi obávají. V neposlední řadě to byla otázka identity Romů vyrůstajících v DD. Z úst těchto mladých Romů zaznívalo: „*Nejsem ani gádžo¹⁴ ani Rom! Kdo teda jsem?*“ nebo také věty typu: „*Stydím se za to, jak se některý Romové chovají, ale nemohou nás házet do jednoho pytle. „Já jsem slušnej. Chodím do školy i na brigádu a chci si jednou najít práci a žít normálně. Mít rodinu a děti. Chápete?*“ Problematiku spojenou s hledáním práce Romové cítí za velmi závažnou, jelikož vnímají svoji barvu pleti za hendikep, který volbu budoucí práce značně omezuje.

Před příjezdem do Žatce jsem přichystala strukturu a časový harmonogram programu, kterého jsme se při realizaci s kolegyní držely. V praxi to pro nás znamenalo, že jsme s mladými lidmi strávili více času, jelikož vznikla zajímavá debata na již výše zmíněná témata, která obohatila základní problematiku a otevřela tak další závažné problémy, které při odchodu mladé lidi zejména romského původu ohrožují.

Cílem realizace programu bylo ukázat mladým lidem, že je důležité o tak závažném tématu jako je odchod z DD mluvit nahlas. Mluvit o tématu nejen mezi sebou, ale také se svými *tetami a strejdy* v DD. Projevovat svoje obavy, pocity a nebát se, požádat o pomoc zejména odborníky nejen na úřadech, ale také odborníky z neziskových organizací. Zároveň zdůraznit důležitost vlastního aktivního přístupu ke vzdělání a hledání práce. Mluvit o významu svo-

¹⁴ Gádžo: V romštině toto slovo znamená označení pro člověka neromského původu.

body, která neznamena jen tolik, že si tzv. můžu dělat, co chci, ale že s sebou přináší také odpovědnost za vlastní rozhodnutí a činy.

Struktura programu

Časový harmonogram 14:45 - 16:00

1. Příprava (10 min.)

- Zajištění materiálů a příprava prostoru pro realizaci workshopu.
- Přivítání se s účastníky a pohodlné usazení všech účastníků na pohovku nebo na zem do kruhu, tak aby na sebe všichni dobře viděli.

2. Seznámení účastníků s tématem a průběhem workshopu

(15 min.)

- Brainstorming - co se mladým lidem k problematice vybavuje jako první
- Promítání videa workshopu z brožury *Vodchod a co dál?*

3. Tvořivé aktivity (20 min.)

- Tvorba myšlenkové mapy - pozitiva a negativa odcházení z DD.
- Výtvarná část - koláž portrétu na téma: „Čím bych chtěl být“ a „čím se bojím být nebo čím bych nechtěl být“ až mi bude 30 let.

4. Rekapitulace a reflexe (15 min.)

- Reflexe vniklých portrétů a společné myšlenkové mapy.
- Prostor pro vyjádření pocitů a myšlenek všech účastníků v několika větách.
- Celková rekapitulace celého průběhu workshopu.
- Každý z účastníků obdrží brožuru *Vodchod a co dál?*

5. Úklid místnosti a rozloučení se s mladými lidmi v DD (10 min.)

4.3 Diskuze se studenty na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy v Praze

Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze nabízí studentům studium sociální pedagogiky, jejímž obsahem studia je také okruh týkající se práce v dětských domovech ve spojitosti s prací sociálního pracovníka a sociálního kurátora. Díky tomu vznikla myšlenka realizace diskuze pro studenty pedagogické fakulty a nabídnutí této tematiky z dalšího úhlu pohledu jako obohacující prvek ke studiu.

V rámci projektu *Vodchod* proběhla na půdě Pedagogické fakulty v Rettigově ulici v pátek 10. května 2013 diskuze na téma: *Problematika odcházení dětí z dětských domovů*.¹⁵ Na diskuzi byl studentům představen samotný projekt, jehož cílem je otevírat toto naléhavé téma. Součástí diskuze bylo vystoupení dvou hostů a odborníků v dané problematice, kterými jsou Cyril Zákora z občanského sdružení Letní dům a Klára Chábová z neziskové organizace Mimo domov. Dalšími zúčastněnými byli dva klienti dětského domova z Ústí nad Labem. Diskuzi jsem moderovala společně s Dominikou Jírovou ve spolupráci s realizátorkou dokumentárního filmu o dětech z dětského domova Hanou Ludvíkovou, která se starala o přítomné klienty DD. Dále jsem řešila organizační a motivační stránku diskuze v podobě rozeslání pozvánek studentům a odborníkům v kombinaci s osobními motivačními rozhovory.

Struktura programu:

- **První část**

Časový harmonogram: 16:10 - 16:55

- 1. Úvod a představení** (5 minut)

- Představení jednotlivých členů, kteří na diskuzi vystoupili.
- Seznámení studentů s obsahem diskuze.

- 2. Představení projektu *Vodchod*** (10 minut)

- Seznámení studentů s návrhem, realizací a výstupy projektu.
- Vystoupení a komentář projektu klienty dětského domova.
- Cíle a vize projektu.

- 3. Tvořivý úkol pro studenty - workshop** (15 minut)

- Zadání: Zkuste si nyní představit, že vám je 18 let a je před vámi odchod z dětského domova. Nemáte nic a od dětského domova dostanete pouze 13 tisíc korun. Jak se v dané situaci zachováte? Jaká bude vaše budoucnost? Co vás napadá jako první? Jak si poradím se situací odchodu z dětského domova? Co budu dělat?

- 4. Rekapitulace a vyhodnocení** (15 minut)

- Konfrontace tvořivého úkolu s tím, jak to vidí klienti DD.

- **Přestávka** (10 minut)

¹⁵ V příloze diplomové práce nazvané *Fotografická dokumentace* jsou vloženy fotografie z diskuze uskutečněné na půdě PedF UK.

- **Druhá část**

Časový harmonogram: 17:05 - 17:50

- 1. Představení hostů** (5 minut)

- 2. Cyril Zákora - Letní dům** (10 minut)

- Představení Letního domu a jeho aktivit, práce.
- Jaké možnosti spolupráce Letní dům nabízí odcházejícím mladým lidem z dětských domovů.

- 3. Klára Chábová - Mimo domov** (10 minut)

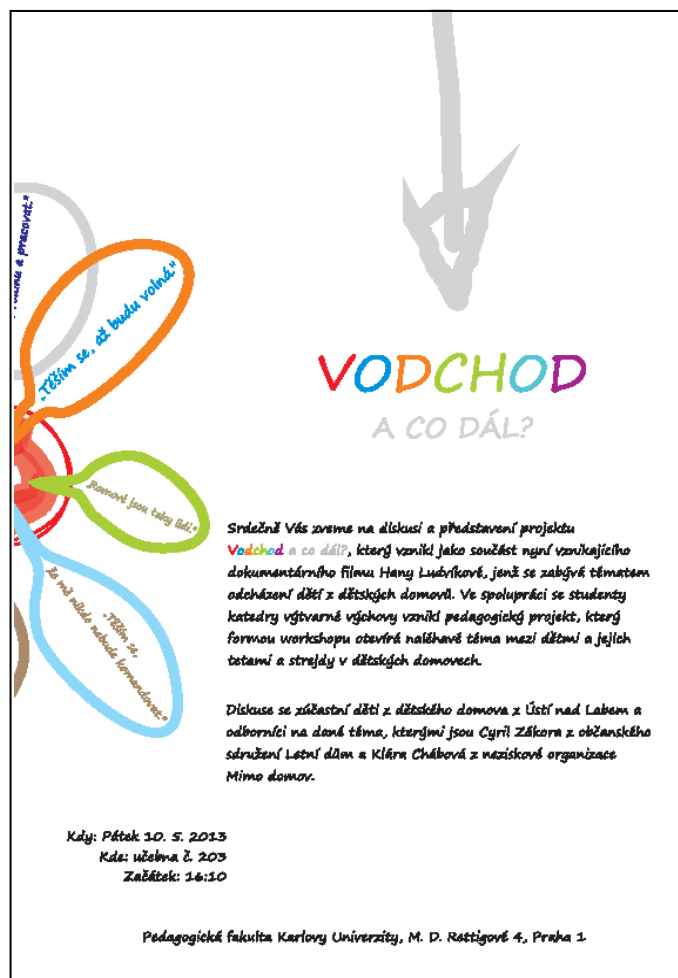
- Představení organizace a jejich aktivit - festival Out of home.
- Co tato organizace nabízí klientům dětských domovů.

- 4. Prostor pro otázky studentů** (20 minut)

- Zeptejte se na to, co vás zajímá?
- Jak se žije v dětském domově? Spolupráce sociálních kurátorů s klienty dětských domovů. Jak se s mladými lidmi pracuje před odchodem z dětského domova? Jak fungují domovy na půl cesty? atd.

Pro realizaci diskuze jsem zvolila učebnu s promítacím plátnem, na kterém jsem studentům pouštěla video z projektu *Vodchod*. Video bylo přínosné pro bližší představení obsahu projektu. Vizuální prezentace využili také Cyril Zákora a Klára Chábová pro prezentaci svých organizací. Učebna byla upravena pro potřeby diskuze, což vypadalo tak, že stoly byly umístěny do tvaru půlkruhu. Při realizaci tvořivého úkolu jsem použila připravených pomůcek: papíry, tužky, fixy, pastelky.

Studenti zejména ti ze sociální pedagogiky byli na diskuzi zváni prostřednictvím pozvánky s přiloženým plakátem. Plakát byl také vyvěšen na informační tabuli v budově pedagogické fakulty (Obr. 5).

Obrázek č. 5: Pozvánka na diskusi na půdě Pedagogické fakulty UK.

Obsah programu byl rozdělen na dvě části, které se skládaly z představení projektu *Vodchod*, tvořivého úkolu v podobě workshopu a diskuze s odborníky a klienty DD. V první části došlo k představení projektu *Vodchod* a pracovalo se s vědomostmi a informacemi, které studenti o dané problematice měli. Workshop téma otevřel a následná diskuze poskytla více úhlů pohledu s podrobnějšími informacemi o daném tématu.

Realizace programu se uskutečnila v komorním prostředí za přítomnosti dvanácti studentů, kteří o dané téma projevíli zájem. S ohledem na přítomnost klientů z dětského domova byl tento počet studentů přijatelný. Díky této skutečnosti se dospívající z dětského domova cítili příjemně a aktivně se zapojovali do diskuze. Kladně reagovali na studenty a s ochotou odpovídali na všechny pokládané dotazy.

Cílem vzniklého workshopu a diskuze bylo přiblížení dané problematiky studentům v podobě praxe. Snahou bylo rozšířit teoretické znalosti studentů

o pohled odborníků, kteří se s touto problematikou setkávají dennodenně a předání osobních zkušeností dětí z dětského domova, kteří se zároveň aktivně podílely na vzniklé brožuře *Vodchod a co dál?*. V průběhu workshopu a diskuze se rozvinula bohatá debata s mnoha údernými a zajímavými dotazy. Odborníci uváděli možná řešení, jak si s odchodem z DD poradit a jak předcházet nežádoucím jevům, které se po odchodu mohou u jedince vyskytnout. Zároveň studenti měli možnost klást přímé otázky dětem, které popisovaly svoje pocity, dojmy a realitu života v DD. Reakce po ukončení celého programu byly kladné. Dokonce jedna ze zúčastněných studentek v současné době pracuje jako dobrovolník pro Letní dům.

4. 3. 1 Rozšiřování povědomí o projektu mezi dětskými domovy a širší veřejností

Diskuze se studenty otevřela mnoho zajímavých témat. Jedno z témat se týkalo problematiky šíření povědomí a prezentace projektu *Vodchod*. Tento impuls podnítil k tomu, aby byl daný podnět řešen intenzivněji a více do hloubky. Kvalitní prezentace zvyšuje počet mladých lidí, kteří se dostanou k brožuře *Vodchod a co dál?* a mohou s ní dále pracovat společně se svými přáteli nebo s *tetami a strejdy* v dětském domově.

Další aktivity se následně rozšířily o spolupráci s organizací Mimo domov (Mimo domov, © 2013), která se zaměřuje na podporu dětí z dětských domovů v ovlivňování jejich volby povolání prostřednictvím tvořivých víkendových workshopů nazvaných Out of home (dětským domovům prezentován jako festival), kde si děti a mladiství mohou vyzkoušet nejrůznější povolání. Zároveň se věnují problematice otevírání tématu odcházení z dětských domovů. V roce 2013 započali s výjezdovými akcemi do dětských domovů, kde zaměřují svoji pozornost zejména na starší děti a mladistvé, které již brzy čeká odchod z ústavního zařízení. Neformální a přátelskou formou se snaží navazovat kontakty s mladými lidmi a snaží se jim naslouchat a nabízet řešení jejich aktuální nebo budoucí situace (např. prostřednictvím aktivit na téma finanční gramotnost).

Projektem *Vodchod* byl prezentován na víkendovém festivalu pro dětské domovy, kde každý zúčastněný dětský domov obdržel brožuru a zároveň

mohl navštívit pevné stanoviště, kde jsem společně s kolegyní měla vlastní zázemí a kdokoliv za námi měl možnost přijít, mluvit s námi a zeptat se na cokoli, co ho k projektu zajímalo. Festivalu předcházela víkendová akce pro asistenty Mimo domov, jenž slouží jako příprava na zmíněný festival Out of home, které jsem se zúčastnila. Všem asistentům a pracovníkům organizace Mimo domov jsem představila projekt a motivovala jsem je k tomu, aby *Vodchod* šířili dále mezi zaměstnance a mladé lidi v dětských domovech. Všechny jsem vybavila brožurami *Vodchod a co dál?*, které asistenti pomohli distribuovat mezi zaměstnance dětských domovů na již zmíněném víkendovém festivalu pro děti. Také jsem prezentaci uplatnila na víkendovém výjezdu ve dvou dětských domovech, kde jsem hovořila s dětmi a diskutovali jsme nad tím, jak se připravují na odchod a co plánují do budoucna.

Dále nastala možnost prezentace projektu na festivalu Pozdní sběr (Pozdní sběr, © 2013) pro organizaci Rozlet (viz. Příklady dobré praxe). *Vodchod* zde měl své stanoviště, kam přicházela tentokrát širší veřejnost, která byla seznamována s projektem. Festival probíhal v Rockcafé na ulici Národní a vzhledem ke specifčnosti vybraného prostoru, docházelo k promítání průběhu workshopu s dětmi z dětského domova na velké plátno v přilehlých sálech. Díky tomu návštěvníci měli lepší představu o tom, co je obsahem a smyslem projektu *Vodchod*.

Na začátku roku 2014 přišla příležitost ke spolupráci s organizací Vteřina poté (viz. Příklady dobré praxe), která se aktivně podílí na projektu MPSV Právo na dětství. Na webových stránkách Právo na dětství v sekci *Tvoje situace*, která je určena nejen mladým lidem z dětských domovů, nalezneme odkaz *Jsi v ústavu*, kde je umístěn i projekt *Vodchod* (Právo na dětství, © 2013). Zde se každý návštěvník může s projektem seznámit, listovat brožurou nebo napsat na email, který je založen zejména pro komunikaci s mladými lidmi z ústavní péče.

V poslední řadě se prezentace projektu objevila v časopise Zámeček (Zámeček, © 2013), který vydává sdružení Duha a je určený dětem a zaměstnancům v DD.

5 „Tahák“ na cestu z dětského domova

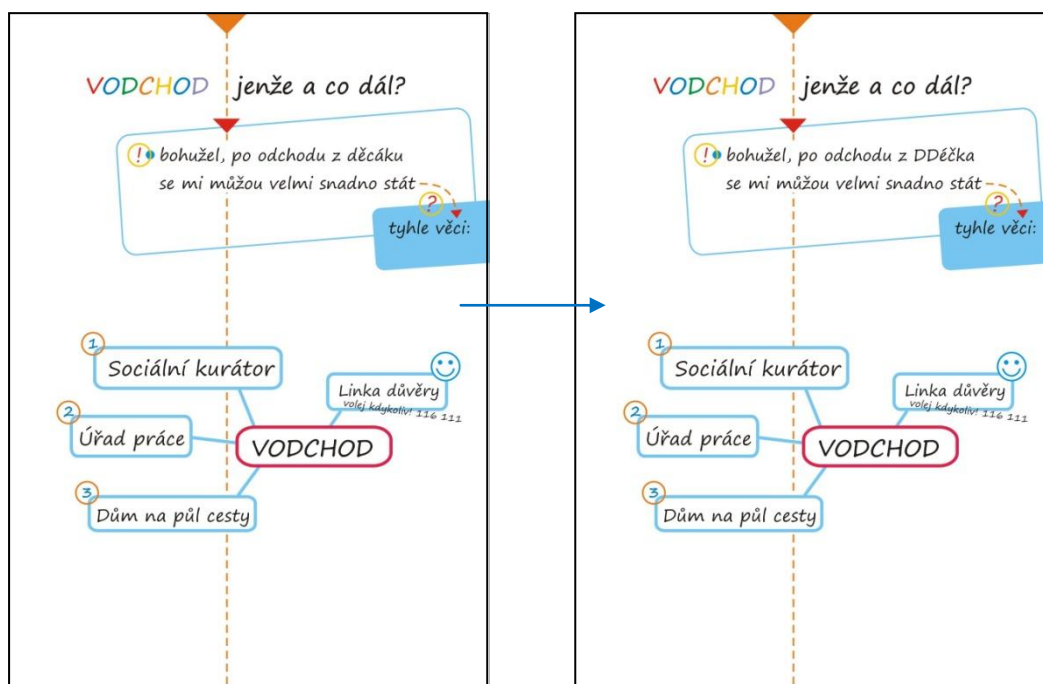
Na základně předešlých zkušeností a zejména z pozorování a rozhovorů s mladými lidmi z dětského domova jsem dospěla k rozhodnutí, že pro ně vytvořím pracovně nazvaný „Tahák“, který by mladým lidem mohl být nápomocen na jejich nové cestě po odchodu z DD. „Tahák“ je malá brožurka, která se vejde akorát do kapsy, nezabere příliš místa a v krizové situaci by mladým lidem mohla pomoci řešit jejich situaci skrze popsané body, které je navigují, jak si s nastalou situací poradit.

Na začátku jsem vymezila problémy, se kterými se mladí lidé mohou nejčastěji setkávat: *nemám žádné peníze; nemám kde bydlet; nemám práci*. Tyto celky jsem koncipovala jako rady a postupy, které pomáhají mladému člověku řešit jeho situaci. Dále jsem k těmto tématům připojila důležité adresy a zásadní rady typu: *Nauč se spoléhat sám na sebe* a další. V současné době vznikají první „Taháky“, které jsou po poradě s dětmi dále upravovány. Po odchodu z DD mladí lidé již při sobě nemají nikoho, kdo by jim říkal, co mají dělat. Když se mladý člověk dostane do tíživé situace, je ve stresu a zmatkuje, tak by mu „Tahák“ mohl prostřednictvím jednotlivých jednoduchých návodných bodů pomoci začít situaci řešit. „Tahák“ je psán hovorovou češtinou, která je mladým lidem blízká a brožurka tak působí více neformálně a z pozice tzv. „papírového“ kamaráda, který se snaží pomoci. „Tahák“ nenabízí konečná řešení, ale nabízí možnosti, které mladý člověk může vyzkoušet při řešení své situace. Například návštěva sociálního kurátora může pro mladého člověka dále znamenat pomoc již v konkrétní podobě. „Tahák“ vybízí k vlastní aktivitě, bez které není možné, aby danému jedinci kdokoliv pomohl. Ve fyzické podobě je „Tahák“ přiložen v diplomové práci.

Základní pravidla pro realizaci brožurky, která byla vygenerována na základě komunikace s mladými lidmi z DD jsou:

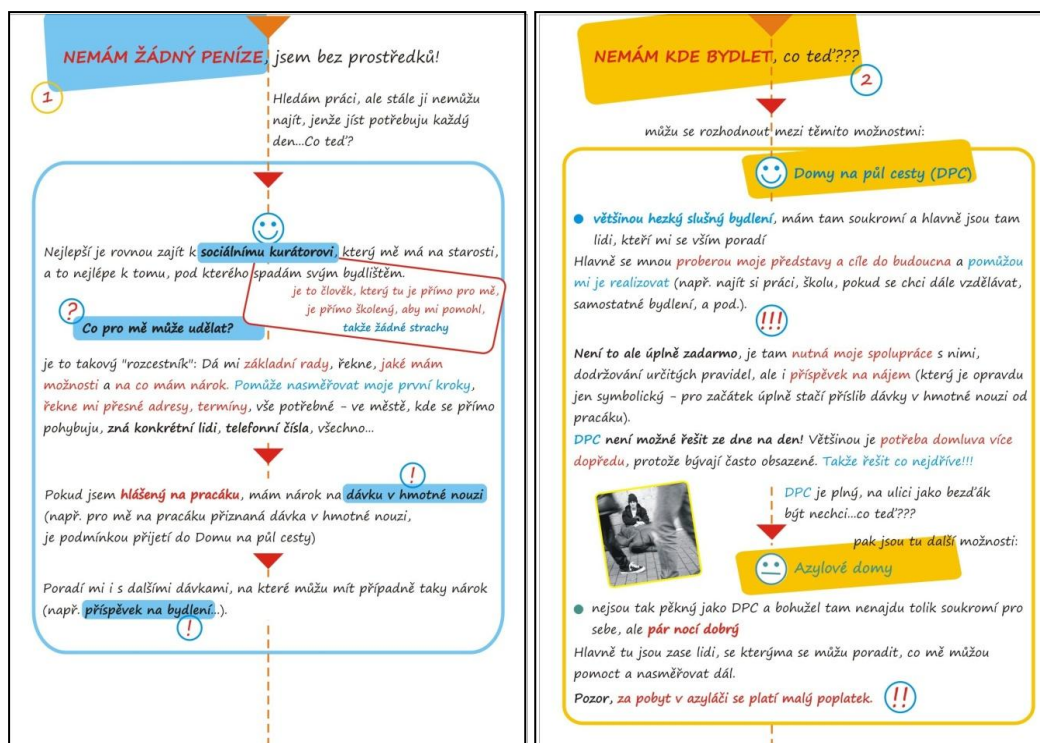
1. Jednoduché formulace vět, které jasně uvádějí, jak danou situaci začít řešit.
2. Sjedená barevnost k daným okruhům jednotlivých problematik.
3. Postup popsaný pomocí na sebe navazujících bodů.

4. Důležitá slova vyznačit tučnou linií písma nebo výrazným barevným podbarvením.

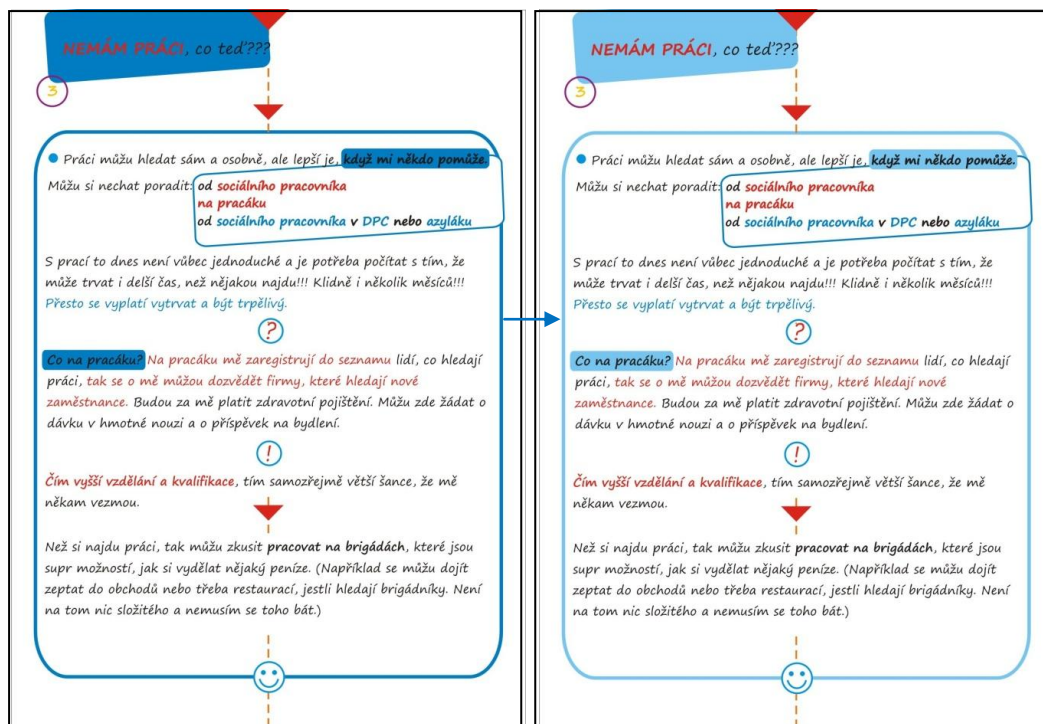
Obrázek č. 6: „Tahák“ úvodní strana.

Na základě konzultace s mladými lidmi z dětského domova zde můžeme vidět úpravu v podobě pozměnění slova děcák za „DDěčka“. Děcák je pojmenování, které mezi samotnými dětmi a mladými lidmi v dětském domově funguje, ale pokud je použito od někoho, i když je to kamarád, kdo není z dětského domova, tak je vnímáno hanlivě.

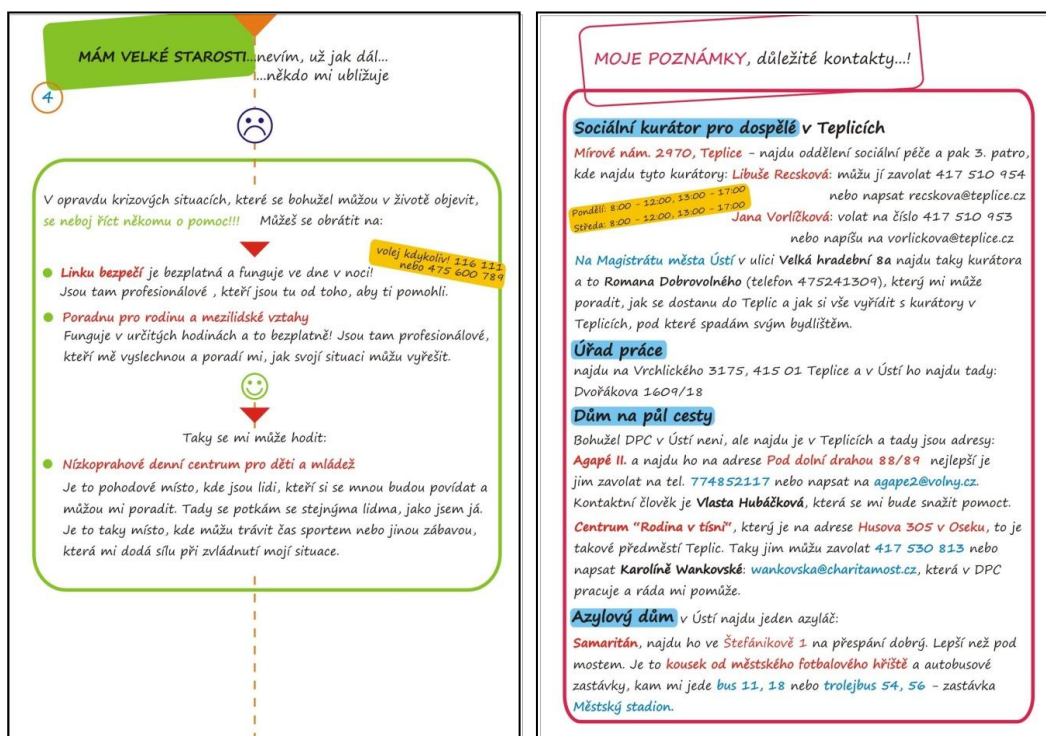
Obrázek č. 7: „Tahák“ str. 1: Nemám žádné peníze; str. 2: Nemám kde bydlet

Strana 1 se věnuje problematice, kdy mladý člověk nemá žádné peníze a potřebuje tuto situaci řešit. Řešení nabízí v podobě návštěvy u *sociálního kurátora* a vymezení pojmů jako je *dávka v hmotné nouzi* a *příspěvek na bydlení*. Strana 2 se věnuje problému, kdy mladý člověk nemá kde bydlet a řešení mu nabízí v podobě *domu na půl cesty* nebo *azylového domu*. Popisuje zařízení a podmínky přijetí a možnosti pobývání v jednotlivých zařízeních.

Obrázek č. 8: „Tahák“ str. 3: Nemám práci

Na straně 3 s názvem *Nemám práci*, došlo ke změně barvy, která v tmavém provedení působila pro mladé lidi nečitelně. Změnou došlo ke sjednocení se stranou jedna, která řeší téma, *nemám peníze*, což spolu úzce souvisí. Nemít práci je pro mladého člověka složitou situací, kterou brožurka nabízí řešit v první řadě návštěvou *úřadu práce*, který pomáhá danému jedinci v hledání práce a zároveň za mladého člověka hradí *poplatek za zdravotní pojištění*. Díky tomu mladému člověku nevzniká dluh, který není ve své situaci schopen hradit. Zároveň brožurka nabádá k vlastní aktivitě, která je při hledání práce velmi důležitá. Dále doporučuje další vzdělávání, které si mladý člověk může zvyšovat například i formou *rekvalifikačních kurzů* pořádaných úřadem práce.

Obrázek č. 9: „Tahák“ str. 4: Mám velké starosti; str. 5: Moje poznámky

Strana 4 věnující se tématu *Mám velké starosti*, pomáhá řešit situaci osamění, nebo situaci, kdy se mladý člověk potýká s nevhodným chováním ze strany jiného člověka a potřebuje pomoc tuto situaci řešit. Nabídka sestává z *Linky bezpečí*, *poradny pro rodinu a mezilidské vztahy* a *nízkoprahového denního centra pro děti a mládež*. Strana 5 s názvem *Moje poznámky* je specifická svými údaji, které se mění podle toho, komu se brožurka dostává do ruky. Vzhledem ke spolupráci s konkrétním dětským domovem a konkrétními mladými lidmi, je tato varianta realizovatelná. Pokud by se jednalo o využití brožurky v širším měřítku např. celorepublikově, musela by být tato stránka prázdná a ve spolupráci například se zaměstnancem dětského domova by si mladý člověk poznámky doplnil podle své individuální situace. *Moje poznámky*, jak již bylo naznačeno, se vztahují k důležitým kontaktům, které souvisejí s trvalým bydlištěm mladého člověka a místem, kde se chystá žít, kde si chce najít práci a bydlení. V *poznámkách* najdeme kontakt na sociálního kurátora pro dospělé, kontakt a adresu na úřad práce nebo například i na azylový dům v případě nouze.

Obrázek č. 10: „Tahák“ str. 6: Několik zásadních rad

Na závěr přichází strana s názvem *Několik zásadních rad*, která připomíná důležité rady, kterých by se měl mladý člověk právě vycházející z dětského domova držet nebo by mu mohly sloužit jako orientační měřítko v přístupu k životním událostem, do kterých se daný jedinec právě dostává. Například zde můžeme najít rady typu: *Nikdo ti v životě nedá nic zadarmo* nebo *Šetři si peníze* aj.

Závěr

Diplomová práce si kladla za cíl představit a popsat projekt, který se věnuje práci s mladými lidmi z dětských domovů. Vzniklý projekt se konkrétně zabývá problematikou odcházení těchto mladých lidí z ústavních zařízení, jenž byl popsán v na sobě návazných aktivitách, které se skládaly jednak z vytvoření výstupu v podobě brožury *Vodchod* a dále v podobě realizovaných workshopů a prezentací v dětských domovech a na akcích, které se prací s těmito dětmi zabývají. Přidanou hodnotou projektu se stala prezentace na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy jako obohacení studia sociální pedagogiky pro studenty tohoto oboru a dále vznikem další brožurky, která reaguje na situaci po odchodu mladého člověka z dětského domova. Zájem zaměstnanců dětských domovů, kladný přístup mladých lidí a zájem neziskových organizací ukázal a dodnes ukazuje, že vzniklý projekt má svůj význam a místo v prostředí dětských domovů. Původně regionální rozsah proměňující se v nadregionální ukázal důležitost komplexního uchopení projektu a jeho potenciál, který přesahuje práci pouze s několika vybranými jedinci nebo jen několika dětskými domovy.

Práce s mladými lidmi z dětských domovů je velmi specifická a vyžaduje odborné kvalifikované pracovníky na pozice zaměstnanců ústavních zařízení a dalších pomáhajících profesí jako například spolupráce s psychology nebo terapeuty. Zároveň to není jen o odbornosti, ale také o osobnostech, které do této sféry vstupují a co mohou dětem a mladým lidem nabídnout. Čím lépe a efektivněji budeme schopni této specifické skupině nabídnout odbornou péči, tím viditelněji se toto úsilí bude zúročovat v podobě dospělých lidí, kteří prošli ústavní péčí, ale jsou schopni se po odchodu takříkajíc postavit na vlastní nohy a žít plnohodnotným životem v souladu s normami naší společnosti.

Je mnoho lidí, kteří se snaží pomáhat dětským domovům a dětem v nich zejména prostřednictvím peněžitých darů nebo nákupem nejrůznějších věcí od hraček po oblečení. Také jsme svědky mnoha výjezdů do zahraničí, které děti za svůj pobyt v ústavním zařízení několikrát absolvují. Avšak již málo slyšíme o tom, že se v dětském domově nalézají kvalitní psychologická nebo

terapeutická pomoc. Děti a mladí lidé v dětských domovech často na první pohled působí jako roztomilé děti či jako milé dívky nebo chlapci, kteří jsou zdraví a chovají se běžným způsobem. Avšak po delší spolupráci s těmito dětmi a mladými lidmi se začnou odhalovat různé i třeba jen drobné rozdílnosti od dětí žijících ve funkčních rodinách. Díky této skutečnosti by se mělo více otevírat téma kvalifikovaných terapeutických a psychologických pracovníků působících na půdě dětských domovů. Psychické problémy, které si tyto děti a mladí lidé s sebou nesou důsledkem odtržení od rodiny nebo nefunkčního a problematického vztahu s rodinou nelze řešit prášky na uklidnění, ale komplexním přístupem k osobnosti a dlouhodobou spoluprací s danými jedinci.

Nová reforma a vytvoření pracovní pozice v roli pěstouna má před sebou mnoho let a za sebou též mnoho zkušeností z předešlého systému fungování, ale během let budoucích se teprve budou ukazovat kvality, přednosti a nedostatky nově nastavené reformy. Společně tu stále budou fungovat dětské domovy, jelikož se vždy najdou i ty děti, které nebudou moct být umístěny do adoptivní nebo pěstounské rodiny díky jejich specifickému příběhu a osobnosti. Proto by se na školní instituce v podobě dětských domovů mělo stále intenzivně myslet. Zejména skrze dostatečný počet kvalifikovaného personálu, který bude mít možnost dalšího vzdělávání a supervize je možné docílit relativně vyrovnaného prostředí pro cílovou skupinu dětí a mladých lidí. S tím také souvisí rozšiřování odborné pomoci skrze síť neziskových organizací, které výrazně svojí prací přispívají ke zlepšování podmínek dětí a mladých lidí v dětských domovech.

Pokud by vše, co zde bylo zmíněno, fungovalo tak, že bude naplňován zájem dítěte a jeho skutečné potřeby, nebude třeba dále psát statě na téma této diplomové práce, jelikož mladí lidé vycházející z dětských domovů budou kvalitně připraveni do života. Je to idealistická myšlenka, ale s lidmi a potažmo společnostmi, která bude mít zájem a bude skutečně chtít proměnit systém ústavní péče a zlepšovat podmínky dětem a mladým lidem v něm, se této idealistické myšlence můžeme přibližovat.

Literatura

Primární zdroje

- 1) BALDOVÁ, Lenka, PAZLAROVÁ, Hana, MATOUŠEK, Oldřich. *Analýza kazistik klientů projektu "Vstup do života". Individuální plánování služeb u ohrožených dětí a mládeže s důrazem na mladistvé odcházející z ústavní výchovy*. Praha: Člověk hledá člověka, o. s., 2008. ISBN 978-80-254-2756-9.
- 2) BITTNER, P., HAVINGEROVÁ, J., JANIŠOVÁ, I., LANGMANSOVÁ, H. *Děti z ústavů!* Praha: Liga lidských práv, 2007. ISBN 978-80-903473-4-2
- 3) *Dítě v systému náhradní rodinné péče. Sborník příspěvků*, 2008. [online] Brno: Masarykova univerzita, 2008. [cit. 11. 12. 2013]. Dostupné z: <http://www.blokovy-grant.cz/download.php?id=1435&typ=m>
- 4) GOTTWALDOVÁ, M. a kol. *Dlouhodobá příprava dětí s nařízenou ústavní výchovou na vstup do samostatného života. Metodická příručka*. Chrudim: PC J. J. Pestalozziho, o.p.s., 2006.
- 5) JANSKÝ, P. *Problémové dítě a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2004. ISBN 80-7041-114-7
- 6) KITZBERGEROVÁ, M. a kol. „Z ústavu do života.“ *Podpora rozvoje sociálních a komunikačních dovedností*. Praha: Člověk v tísni, 2005. ISBN 80-903510-4-2
- 7) MATOUŠEK, Oldřich, PAZLAROVÁ, Hana, ŠABATOVÁ, Anna a kol., 2009, *Systém náhradní péče o děti a mladistvé & následné péče o mladé lidi odcházející z náhradní péče v České republice. Situační analýza*. [online] SOS DV, 2009 [cit. 11. 12. 2013] ISBN 978-80-254-4799-4. Dostupné z: <http://www.sos-vesnicky.cz/res/data/002/000503.pdf>
- 8) DAVIDOVÁ, Ivana, GOJOVÁ, Alice a kol. *Metodická příručka pro sociální kurátory a metodiky sociální prevence*, 2010. [online]. *Ostravská univerzita v Ostravě*, 2010 [cit. 18. 3. 2014] ISBN 978-80-7368-628-4. Dostupné z: http://projekty.osu.cz/sockur/dok/publikace/metodicka_prirucka.pdf
- 9) MACEK, P. *Adolescence*. 2. Vydání, Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-747-7
- 10) MATOUŠEK, Oldřich. *Ústavní péče*. 2. vydání, Praha: SLON, 1999. ISBN 80-85850-76-1
- 11) MICHÁLEK, J.. *Dlouhodobá příprava dětí v ústavní péči na samostatnost. Projekt: Čí je dítě?* [online]. [cit. 11. 12. 2013] Dostupné z: <http://www.cijedite.cz/?nav=temata/dlouhodobapriprava-deti.html&comment=35>
- 12) *Národní strategie ochrany práv dětí 2012 - 2015. Právo na dětství*. [online]. MPSV, 2012 [cit. 18. 3. 2014] Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/14309/NSOPD.pdf>

- 13) POSCH, Christian. *Směrnice o náhradní péči o děti. Rámec OSN*. [online]. Praha: SOS dětské vesničky, 2011 [cit. 20. 3. 2014] Dostupné z: <http://iss-ssi.org/2009/assets/files/guidelines/ANG/UN-Guidelines-Czech.pdf>
- 14) SNOB, K., 2012. *Z děčáku do života*. [online]. ČT: *Pološero*. 2012 [cit. 20. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10318730018-polosero/211562222000010-polosero-z-decaku-do-zivota/>
- 15) *Studie evaluace 10/2010, Příprava dětí a mladých lidí na vstup do samostatného života*. [online]. *Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě*, 2010 [cit. 11. 12. 2012]. Dostupné z: <http://projekty.osu.cz/domovy/www/dok/studie-evaluace.pdf>

Legislativa

- 16) Systém sociálních služeb pro děti a mladistvé dle zákona č. 108/2006 Sb.
- 17) Zákon o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb., zákon č. 89/2012 Sb.
- 18) Zákon o výkonu ústavní výchovy č. 109/2002 Sb.
- 19) Úmluva o právech dítěte sdělení č. 104/1991 Sb.

Elektronické zdroje

- 20) *Letní dům*, 2013 [online]. Občanské sdružení Letní dům, 2013 [cit. 10. 6. 2014] Dostupné z: <http://www.letnidum.cz/letni-dum>
- 21) *Právo na dětství*, 2013 [online]. MPSV, 2013 [cit. 16. 1. 2014]. Dostupné z: www.pravonadetstvi.cz
- 22) *Rozlet* [online]. [cit. 10. 6. 2014]. Dostupné z: <http://www.cafebazaar.cz/www.rozlet.cz/index.html>
- 23) *Europe 2020*, 2010 [online]. *Evropská komise*, 2010 [cit. 5. 5. 2014]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/europe2020/public-consultation/index_en.htm
- 24) *Vteřina poté* [online]. [cit. 10. 1. 2014]. Dostupné z: www.vterinapote.cz

SEKUNDÁRNÍ ZDROJE

- 25) *Aktuální otázky NRP. Sborník z IX. Celostátního semináře NRP*. Poradenské centrum, o. s., 30. 9. - 1. 10. 2009. Brno: Triáda, 2009. ISBN 978-80-254-5957-7
- 26) *Čí je dítě? Vize 2030*, 2012 [online]. [cit. 2. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.cijedite.cz/?nav=aktuality/ostatni/347-asociace-nahradni-vychovy.html>
- 27) DOLEŽALOVÁ, Pavla. *Sborník z mezinárodní konference k problematice ústavní a ochranné výchovy*. Tišnov: Sdružení SCAN, 2010
- 28) DRTINOVÁ, J., KOUKOLÍK, F. *Odlišné dítě*. Praha: Vyšehrad, 1994. ISBN 80-7021-097-4

- 29) HARTL, Pavel, HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. 2. vydání. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-569-1
- 30) JANSKÝ, Pavel. *Problémové dítě a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních*. Hradec Králové: GAUDEAMUS, 2004. ISBN 80-7041-114-7.
- 31) KELLER, Jan. *Politika s ručením omezeným. Proměny moci na prahu 21. století*. Praha: Evropský literární klub, 2001. ISBN: 80-86316-27-0
- 32) KULHAVÁ, Lucie, MORAVCOVÁ, Magdalena, PIBILOVÁ, Anna, ROEDLOVÁ, Adéla. *Nedostatečná připravenost mladých lidí odcházejících z dětských domovů pro život ve společnosti*. Praha: Evropský sociální fond, 2010.
- 33) LANGMEIER, J., MATĚJČEK, Z. *Psychická deprivace v dětství*. 4. vydání, Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1983-5
- 34) MACEK, P., LACINOVÁ, L. *Vztahy v dospívání*. Brno: Barrister & Principal, 2006. ISBN 80-7364-034-1
- 35) MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíce potřebují*. Praha: Portál, 1994, ISBN 80-7178-006-5
- 36) *Mládež v pohybu*, 2010 [online]. *Evropská komise*, 2010 [cit. 5. 5. 2014]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=950&langId=cs>
- 37) *Návrh opatření k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti - základní principy*, 2008 [online]. MPSV, 2008 [cit. 10. 12. 2013]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/9556/Navrh_opatreni_k_transformaci.pdf
- 38) NĚMEC, J., KUSÝ, M.. *Aktivní sociální učení v podmínkách ústavní a ochranné výchovy. Metodická příručka*. Praha: ETERIA, s.r.o., 1998.
- 39) PAZLAROVÁ, H., HERMOCHOVÁ, S. *New job/New life. Metodická příručka pro dětské domovy*. Praha: Nadace Terezy Maxové, 2012
- 40) PÖSCH, Petr. *Emoční poruchy v dětství a dospívání*. Praha: GRADA, 2008, ISBN 80-247-2131-7
- 41) ŘEHÁKOVÁ, Eva, 2013. *Co nejméně dětí do dětských domovů*. [online]. Brno: MUNI.CZ. 2013. ISSN 1801-0814 [cit. 10. 4. 2013]. Dostupné z: <https://www.online.muni.cz/udalosti/3535-co-nejmene-deti-do-detskych-domovu#.U0GAGM5WfN4>
- 42) *Strategie sociálního začleňování 2014 - 2020* [online]. MPSV, 2014 [cit. 10. 3. 2014] Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/17081>
- 43) STRIETSKA-ILINA, Olga, 2003. *Identifikace nedostatku kvalifikací na českém trhu*. [online]. Praha: NVF, 2003 [cit. 5. 5. 2014]. Dostupné z: http://old.nvf.cz/publikace/pdf_publikace/observator/cz/nedostatek_kvalifikaci.pdf
- 44) ŠTECHOVÁ, M., LUPTÁKOVÁ, M., KOPOLDOVÁ, B., 2008, *Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie. Závěrečná zpráva*. [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. [cit. 5. 5. 2014] ISBN

978-80-7338-069-4 [cit. 18. 12. 2013]. Dostupné z:
<http://www.ok.cz/iksp/docs/344.pdf>

- 45) URBAN, Lukáš. *Sociologie trochu jinak*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2493-5
- 46) VOCILKA, M. *Dětské domovy v České republice I*. Praha: MŠMT, 1999.
- 47) VOJTOVÁ, V. *Přístupy k poruchám emocí a chování v současnosti. Kapitoly z etopedie I*. Brno: HUB Pedf, 2004. ISBN 80-210-3532-3
- 48) *Zpráva o stávajícím stavu náhradní výchovné péče a děti a mládež bez rodinného zázemí v ČR. 2001* [online]. *Sociální práce*, 2003, 2 [cit. 16. 12. 2012]. Dostupné z: http://klimes.mysteria.cz/nrp/nrp_v_cr.pdf

Elektronické zdroje

- 49) *Accenture Academy*, 2014 [online]. *Člověk hledá člověka*, 2014 [cit. 23. 5. 2014]. Dostupné z: <http://www.clovekhledacloveka.cz/accenture-academy.html>
- 50) *Český statistický úřad*, 2013 [online]. [cit. 10. 6. 2014]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/zamestnanost_nezamestnanost_prace
- 51) *Děti patří domů*, 2014 [online]. [cit. 10. 6. 2014]. Dostupné z: <http://www.detipatridomu.cz/hostitelska-pece/o-hostitelske-peci/zakladni-informace-2/>
- 52) *Mimo domov*, 2013 [online]. [cit. 10. 6. 2014]. Dostupné z: <http://2013.mimodomov.cz/novinky.php?vse=true>
- 53) *Patron*, 2013 [online]. *Múzy dětem*, 2013. [cit. 10. 6. 2014]. Dostupné z: <http://ipatron.cz/>
- 54) *Pozdní sběr*, 2013 [online]. [cit. 10. 6. 2014]. Dostupné z: <http://www.pozdnisber.net/program>
- 55) *Přiznání dětských domovů*, 2013 [online]. [cit. 10. 6. 2014]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/groups/150199515151376/?ref=ts&fref=ts>
- 56) *SOS 18*, 2013 [online]. *Sámovka*, 2013 [cit. 2. 3. 2014]. Dostupné z: www.sos18.cz
- 57) *Společnost sociálních pracovníků v ČR, Sekce sociálních kurátorů*, 2014 [online]. [cit. 16. 12. 2013]. Dostupné z: <http://socialnipracovnici.cz/sekce-socialnich-kuratoru/>
- 58) *Směrnice o náhradní péči o děti. Rámcem OSN*, 2011 [online]. [cit. 12. 3. 2014]. Dostupné z: <http://iss-ssi.org/2009/assets/files/guidelines/ANG/UN-Guidelines-Czech.pdf>
- 59) *Zámeček*, 2013 [online]. [cit. 10. 6. 2014]. Dostupné z: <http://www.zamecek.net/cs>

Seznam tabulek

1. Tabulka		
Rozdělení vybraných činností ochrany dětí		
mezi rezorty jednotlivých ministerstev.		8
2. Tabulka		
Pyramidové uspořádání systému práce s ohroženými		
děťmi.		9

Seznam obrázků

1. Obrázek	Transformace systému práce s ohroženými dětmi	16
2. Obrázek	Sociální prostředí.	36
3. Obrázek	Myšlenková mapa vytvořená klienty DD	46
4. Obrázek	Brožura <i>Vodchod a co dál?</i>	47
5. Obrázek	Pozvánka na diskuzi na půdě PedF UK	55
6. Obrázek	„Tahák“ úvodní strana	59
7. Obrázek	„Tahák“ str. 1: Nemám žádný peníze; str. 2: Nemám kde bydlet	60
8. Obrázek	„Tahák“ str. 3: Nemám práci	61
9. Obrázek	„Tahák“ str. 4: Mám velké starosti; str. 5: Moje poznámky	62
10. Obrázek	„Tahák“ str. 6: Několik základních rad	63

Seznam zkratek

DD	Dětský domov
DPC	Dům na půl cesty
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MZ	Ministerstvo zdravotnictví
NRP	Náhradní rodinná péče
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
PedF UK	Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy
SVP	Středisko výchovné péče
UK	Univerzita Karlova

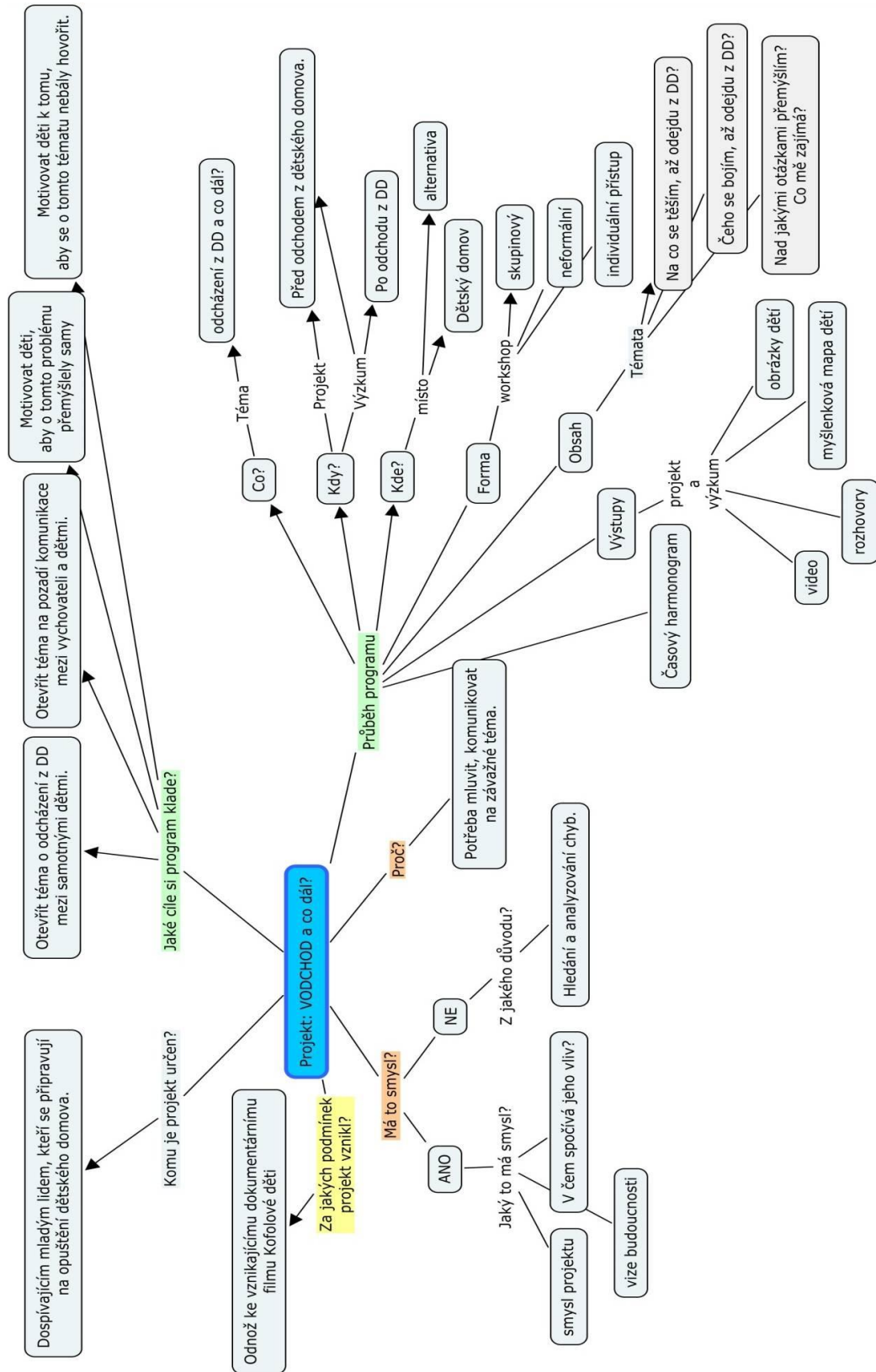
Přílohy

Příloha č. 1: Myšlenkové mapy

Na začátku realizace projektu *Vodchod* vznikly dvě myšlenkové mapy, které se snaží lokalizovat zásadní body daného tématu, na které je třeba myslet. Podněty, které mohou udávat směr a udržovat strukturu ústředního tématu odcházení z dětského domova. První myšlenková mapa se věnuje instituci dětského domova a možnostem, které klienti mají při odchodu ze zařízení. Druhá myšlenková mapa navazuje v podobě mapování projektu *Vodchod*.

Myšlenkové mapy napomohly k vymezení hlavních cílů a celkového uchopení projektu. Ukázaly cesty, které je možné prozkoumávat a ovlivňovat svým působením. Samotnou metodu mapování jsem následně také využila při práci s mladými lidmi z dětských domovů. Na tomto základě také vznikl název projektu *Vodchod*, kterým mladí lidé nazvali svoji myšlenkovou mapu, ve které řešili pozitiva a úskalí opuštění dětského domova.

Myšlenková mapa č. 2: Projekt Vodchod

Příloha č. 2: Výstupy projektu Vodchod

Ukázka čtyř výstupů realizace tvořivého úkolu při práci s mladými lidmi v dětském domově. Další výstupy je možné shlédnout na přiloženém CD, kde je vložena diplomová práce společně s dalšími přílohami.

Co nechci

koupit
 být Populář
 být zvrže - chovat se neslušně
 být bezdomovec
 chci se vdát
 chci čekat miminko
 chci Holčičku
 chci Rodinu
 auto se smáčkou Volkswagen
 Barva auta 'Kobra'

Co nechci

skřivo
 alkohol
 háška
 mít Holky s/ze/

Příloha č. 3: Fotografická dokumentace

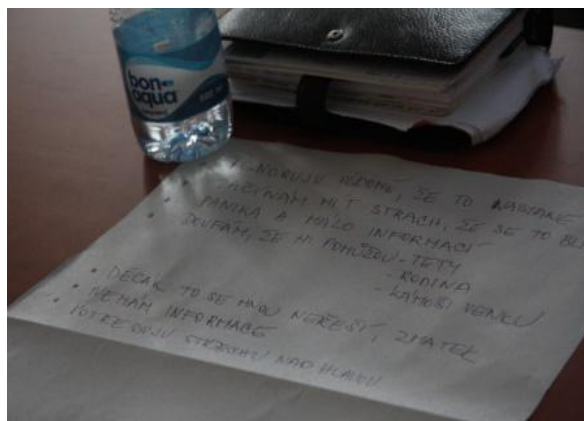
a. Workshop s dětmi z dětského domova v Žatci

Dne 31. 3. 2013 proběhl výjezd do DD v Žatci, kterého se zúčastnili také dva klienti z DD v Ústí nad Labem. S mladými lidmi žateckého DD byl uskutečněn workshop, který se věnoval tvořivým úkolům a zajímavým otázkám z brožury *Vodchod a co dál?* Vznikly výstupy v podobě koláží, které vytvořili mladí lidé z DD, jež můžeme vidět na fotografiích.

b. Diskuze na Pedagogické fakultě UK

Na půdě Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy proběhla dne 10. 5. 2013 diskuze a workshop se studenty sociální pedagogiky. Diskuze se zúčastnili dva klienti z DD v Ústí nad Labem a dva odborníci pracující s mladými lidmi z DD Klára Chábová a Cyril Zákora, které můžeme vidět na první fotografii vlevo.

c. Zážitekový víkend pro asistenty Out of home

Zážitekový víkend pro asistenty Out of home, který proběhl ve dnech 11. a 12. 5. 2013 na Orlické přehradě, kde proběhla prezentace projektu *Vodchod*. Asistenti obdrželi brožury, aby je mohli rozdávat zaměstnancům a dětem z DD. Zároveň získali informace o projektu, aby byli schopni jeho

prezentace cílové skupině. Další fotografie jsou ke zhlédnutí na webových stránkách Mimo domov (Mimo domov, © 2013).

d. Víkendový pobyt v DD Žichovec a Kašperské hory

Víkendový pobyt v DD Žichovec a Kašperské hory, který proběhl ve dnech 2. a 3. 11. 2013. Na pobytech v DD proběhla prezentace projektu *Vodochod* mladistvým v daných zařízeních. S mladistvými byla řešena jejich situace před odchodem z DD a jejich přístup k budoucnosti. Členové Mimo domov se postarali o organizaci výjezdu. Další fotografie jsou tak ke zhlédnutí na webových stránkách Mimo domov (Mimo domov, © 2013).